

IF4TM

D1.3 Izveštaj o postojećim strategijama i zakonima Republike Srbije koji se odnose na dimenzije treće misije

Akronim projekta:	IF4TM
Pun naziv projekta:	Institucionalni okvir za razvoj treće misije na univerzitetima u Srbiji
Broj projekta:	561655-EPP-1-2015-1-RS-EPPKA2-CBHE-SP
Program:	ERASMUS+
Koordinator:	UKG – Univerzitet u Kragujevcu
Datum početka projekta:	October 15, 2015
Trajanje projekta:	36 meseci

Apstrakt:	Analiza strategija i zakona u oblasti naučnog istraživanja, inovacija i intelektualne svojine
-----------	---

KONTROLNI LIST DOKUMENTA

Naziv dokumenta:	D1.3 Izveštaj o postojećim strategijama i zakonima Republike Srbije koji se odnose na dimenzije treće misije
Radni paket:	WP1 Uporedna analiza strategija i pravnih okvira za uspostavljanje treće misije na univerzitetima
Datum poslednje verzije:	15/03/2016
Status:	Finalna verzija
Verzija dokumenta:	v.18
Naziv fajla	D1.3 Izveštaj o postojećim strategijama i zakonima Republike Srbije_v16.docx
Broj strana	55
Nivo diseminacije	National

VERZIJE I KONTRIBUCIJA PARTNERA

Verzija	Datum	Opis rada	Odgovorni partner
v.01	25/02/2016	Prva radna verzija	UKG (Prof. dr Vesna Mandić, Jelena Jevtović)
v.02	29/02/2016	Odeljak 3.2	UKG (Prof. dr Vesna Mandić, Jelena Jevtović)
v.03	01/03/2016	Odeljak 1.2	MEST (Marina Vukobratović Karan)
v.04	01/03/2016	Odeljak 3.3	TCAS (Olga Deretić)
v.05	01/03/2016	Kompilacija odeljaka 3.2, 1.2 i 3.3	UKG (Prof. dr Vesna)
v.06	02/03/2016	Odeljak 3.4	UBG (dr Jelena Filipović)
v.07	03/03/2016	Odeljak 2	IPOS (Daniela Zlatić Šutić)
v.08	03/03/2016	Odeljak 1.1	UNI (Dragan Antić, Marko Milojković)
v.09	04/03/2016	Odeljak 3.2 – dopuna i sređivanje teksta	UKG (Jelena Jevtović)
v.10	05/03/2016	Odeljak 1.3	UNS (Prof. dr Goran Stojanović, Sanja Kojić)
v.11	05/03/2016	Pregled, dopune odeljka 1.3 (SUNP, Miladin Kostić) i komentari sa sastanka partnera i članova WG1 u Bariju	UKG (Vesna Mandić)
v.12	06/03/2016	Odeljak 3.1	BMU (Prof. dr Dragan Domazet)
v.13	07/03/2016	Manje korekcije i dopune, sredjivanje teksta u dokumentu	UKG (Vesna Mandić)
v.14	07/03/2016	Odeljak 4.1	UKG (Vesna Mandić)
v.15	07/03/2016	Odeljak 1.2 Manje korekcije i dopune, sređivanje teksta	MEST (Marina Vukobratović Karan)
v.16	07/03/2016	Integralna verzija za slanje svim partnerima na komentare	UKG (Vesna Mandić)
v.17	10/03/2016	Odeljak 3.3 Izmenjen kompletan tekst	TCAS (Olga Deretić)
v.18	15/03/2016	Executive summary	UKG (Vesna Mandić, Jelena Jevtović)

SADRŽAJ

KONTROLNI LIST DOKUMENTA	2
VERZIJE I KONTRIBUCIJA PARTNERA	2
SADRŽAJ.....	3
LISTA SKRAĆENICA.....	5
EXECUTIVE SUMMARY.....	6
1. Zakoni u Republici Srbiji koji uređuju oblasti visokog obrazovanja, naučno-istraživačke i inovativne delatnosti.....	7
1.1. Zakon o visokom obrazovanju.....	7
1.1.1. Analiza zakona	7
1.1.2. Inicijative za izmene i dopune zakona, ili razvoj novog zakona.....	8
1.2. Zakon o inovacionoj delatnosti	10
1.2.1. Analiza zakona	10
1.2.2. Inicijative za izmene i dopune zakona, ili razvoj novog zakona.....	13
1.2.3. Preporuke za izmene zakona za razvoj institucionalnog okvira treće misije	13
1.3. Zakon o naučnoistraživačkoj delatnosti	15
1.3.1. Analiza zakona	15
1.3.2. Inicijative za izmene i dopune zakona, ili razvoj novog zakona.....	16
1.3.3. Preporuke za izmene zakona za razvoj institucionalnog okvira treće misije	17
2. Zakoni o zaštiti prava intelektualne svojine	18
2.1 Zakon o patentima	18
2.1.1. <i>Analiza zakona</i>	18
2.1.2. <i>Inicijative za izmene i dopune zakona, ili razvoj novog zakona</i>	20
2.2 Zakon o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna	21
2.2.1. <i>Analiza zakona</i>	21
2.3 Zakon o autorskom i srodnim pravima.....	22
2.3.1. <i>Analiza zakona</i>	22
2.4 Zakon o zaštiti poslovne tajne.....	23
2.4.1. <i>Analiza zakona</i>	23
2.5 Drugi zakoni koji se odnose na zaštitu intelektualne svojine	24
2.6 Rezime zakona o intelektualnoj svojini.....	25
3. Strategije	26
3.1 Startegija za razvoj obrazovanja u Srbiji do 2020. godine.....	26

3.1.1. Analiza strategije	26
3.1.2. Analiza Akcionog plana za sprovođenje strategije	27
3.1.3. Prikaz dosadašnjih aktivnosti u implementaciji strategije i akcionog plana sa fokusom na treću misiju	28
3.1.4. Preporuke za implementaciju preporučenih mera u Akcionom planu strategije za razvoj institucionalnog okvira treće misije	29
3.2 Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2016. do 2020. godine – „Istraživanja za inovacije“	32
3.2.1. Analiza strategije	32
3.2.2. Mere za ostvarenje specifičnih ciljeva Strategije	33
3.2.3. Smernice za sprovođenje strategije	36
3.2.4 Akcioni plan za sprovođenje Strategije	37
3.3 Strategija razvoja obrazovanja odraslih u Republici Srbiji.....	38
3.3.1. Analiza strategije	38
3.3.2. Analiza Akcionog plana za sprovođenje Strategije razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine - Obrazovanje odraslih.....	41
3.3.3. Prikaz dosadašnjih aktivnosti u implementaciji strategije i akcionog plana sa fokusom na treću misiju	42
3.3.4. Preporuke za implementaciju preporučenih mera u Akcionom planu strategije za razvoj institucionalnog okvira treće misije	43
3.4 Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća, preduzetništva i konkurentnosti za period od 2015. do 2020. godine.....	44
3.4.1. Analiza strategije	44
3.4.2. Analiza Akcionog plana za sprovođenje strategije	47
3.4.3. Prikaz dosadašnjih aktivnosti u implementaciji strategije i akcionog plana sa fokusom na treću misiju	52
3.4.4. Preporuke za implementaciju preporučenih mera u Akcionom planu strategije za razvoj institucionalnog okvira treće misije	53
4. Nacionalne preporuke.....	54
4.1 Nacionalne preporuke za upravljanje intelektualnom svojinom na univerzitetima i institutima u Srbiji.....	54

LISTA SKRAĆENICA

TRL	Technology Readiness Level
VO	Visoko obrazovanje
NID	Naučno-istraživačka delatnost
AP	Akcioni plan
MPNTR	Ministarsvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
NSNTR	Nacionalni savet za nauku i tehnološki razvoj
NSVO	Nacionalni savet za visoko obrazovanje
MF	Ministarstvo finansija

EXECUTIVE SUMMARY

Cilj ovog dokumenta je da se analiziraju i predstave postojeći pravni okviri za uspostavljanje treće misije u Republici Srbiji, kako na nacionalnom tako i na institucionalnom nivou. Da bi se to postiglo, sve visokoobrazovne institucije koje su uključene u projekat radile su na prikupljanju informacija o postojećim zakonima i strategijama koje u nekim svojim segmentima definišu i uređuju elemente treće misije univerziteta: transfer tehnologija i inovacije, kontinualno obrazovanje i društvenu odgovornost.

Polazna osnova za izradu ovog izveštaja su podaci predstavljeni u upitniku koje je za potrebe mapiranja mehanizama za podršku i razvoj treće misije na univerzitetima pripremio partner na projektu IST kao vođa aktivnosti. Inače, upitnik je korišćen za mapiranje institucionalnih i nacionalnih legislativa ne samo u Srbiji, već i na nivou evropskih zemalja.

Ovaj izveštaj je strukturiran u četiri poglavlja.

U prvom poglavlju predstavljeni su zakoni u Republici Srbiji koji uređuju oblast visokog obrazovanja, naučno-istraživačke i inovativne delatnosti. Pri tome su obuhvaćeni zakon o visokom obrazovanju, zakon o inovacionoj delatnosti i zakon o naučnoistraživačkoj delatnosti. Svaki zakon je zasebno objašnjen sa fokusom na dimenzije treće misije sa inicijativama i preporukama za njihovu izmenu ili dopunu, kao i za razvoj novog zakona i podzakonskih akata u svakoj od pomenutih oblasti.

Drugo poglavlje Izveštaja daje pregled zakona o zaštiti intelektualne svojine, uključujući zakon o patentima, zakon o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna, zakon o autorskom i srodnim pravima, zakon o zaštiti poslovne tajne, i slično.

U trećem poglavlju Izveštaja predstavljene su strategije koje su u prethodnom periodu usvojene, a koje se tiču obrazovanja, istraživanja, inovacija, razvoja malih i srednjih preduzeća, razvoja konkurentnosti i preduzetništva. Predstavljene su četiri strategije, i to: Strategija za razvoj obrazovanja u Srbiji do 2020 godine, Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2016 do 2020 godine – „Istraživanja za inovacije“, Strategija razvoja obrazovanja odraslih u Republici Srbiji i Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća, preduzetništva i konkurentnosti za period od 2015 do 2020 godine. Za svaku od predstavljenih strategija data je kratka analiza sa posebnim osvrtom na mere i mehanizme za podršku razvoju sve tri dimenzije treće misije, analiza postojećih akcionih planova, prikaz dosadašnjih aktivnosti u implementaciji strategija i postojećih akcionih planova, kao i preporuke za buduću implementaciju mera preporučenih u svakoj od strategija.

Na kraju izveštaja, posebno poglavlje je posvećeno nacionalnim preporukama, koje su razvijene od strane Stručnog tima za reformu visokog obrazovanja u Republici Srbiji (HERE), koje je imenovalo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

1. Zakoni u Republici Srbiji koji uređuju oblasti visokog obrazovanja, naučno-istraživačke i inovativne delatnosti

1.1. Zakon o visokom obrazovanju¹

(Autori: Prof. Dr. Dragan Antic, Dr. Marko Milojkovic)

1.1.1. Analiza zakona

Važeći zakon o visokom obrazovanju donet je 2005. godine. Ovim zakonom uređuje se sistem visokog obrazovanja, uslovi i način obavljanja delatnosti visokog obrazovanja, finansiranje, kao i druga pitanja od značaja za obavljanje ove delatnosti. Zakon ukupno sadrži 19 glava i 131 član.

Zakon definiše sledeće ciljeve visokog obrazovanja:

- 1) prenošenje naučnih, stručnih i umetničkih znanja i veština;
- 2) razvoj nauke i unapređivanje umetničkog stvaralaštva;
- 3) obezbeđivanje naučnog, stručnog i umetničkog podmlatka;
- 4) pružanje mogućnosti pojedincima da pod jednakim uslovima steknu visoko obrazovanje i da se obrazuju tokom čitavog života;
- 5) bitno povećanje broja stanovnika sa visokim obrazovanjem.

Zakon takođe definiše i principe na kojima se zasniva delatnost visokog obrazovanja:

- 1) akademske slobode;
- 2) autonomija;
- 3) jedinstvo nastave i naučnoistraživačkog, odnosno umetničkog rada;
- 4) otvorenost prema javnosti i građanima;
- 5) uvažavanje humanističkih i demokratskih vrednosti evropske i nacionalne tradicije;
- 6) poštovanje ljudskih prava i građanskih sloboda, uključujući zabranu svih vidova diskriminacije;
- 7) usklađivanje sa evropskim sistemom visokog obrazovanja i unapređivanje akademske mobilnosti nastavnog osoblja i studenata;
- 8) učešće studenata u upravljanju i odlučivanju, posebno u vezi sa pitanjima koja su od značaja za kvalitet nastave;
- 9) ravnopravnost visokoobrazovnih ustanova bez obzira na oblik svojine, odnosno na to ko je osnivač;
- 10) afirmacija konkurencije obrazovnih i istraživačkih usluga radi povećanja kvaliteta i efikasnosti visokoškolskog sistema;
- 11) obezbeđivanje kvaliteta i efikasnosti studiranja.

¹ http://www.coe.org.rs/REPOSITORY/95_law_on_higher_education.doc
<http://www.minoritycentre.org/sites/default/files/law-higher-education-serbia.pdf>

U daljem tekstu, zakon se bavi nadležnostima organa zaduženih za obezbeđenje kvaliteta visokog obrazovanja: nacionalnog saveta za visoko obrazovanje, komisije za akreditaciju i proveru kvaliteta, konferencije univerziteta kao i samog ministarstva. Definiše studijske programe kao i vrste i nivoe studija, njihov obim i sadržaje. Imenuje ustanove koje obavljaju delatnost visokog obrazovanja (univerzitet; fakultet, odnosno umetnička akademija, u sastavu univerziteta; akademija strukovnih studija; visoka škola; visoka škola strukovnih studija), reguliše način njihovog osnivanja i gašenja, akreditacije i delatnosti kao i njihove organe upravljanja i poslovođenja. Zakon definiše način i izvore finansiranja visokoškolskih ustanova čiji je osnivač Republika. Takođe imenuje osoblje visokoškolske ustanove, definiše njihova prava i obaveze i reguliše način zasnivanja radnog odnosa kao i uslove za izbor u zvanja. Posebna pažnja u zakonu je posvećena studentima, pravilima upisa, uslovima studija, njihovim pravima i obavezama, proceduri polaganja ispita.

Važeći zakon se veoma malo bavi trećom misijom univerziteta. Aktivnosti iz treće misije se eksplicitno pominju samo na nekoliko mesta u zakonu, pri čemu se najviše prostora posvećuje obrazovanju tokom čitavog života.

Obrazovanje tokom čitavog života se najpre definiše kao jedan od ciljeva visokog obrazovanja u članu 3, da bi se u članu 48, kojim se reguliše integrativna funkcija univerziteta i drugih samostalnih visokoškolskih ustanova, pomenulo obrazovanje tokom čitavog života kao jedna od dvanaest definisanih integrativnih nadležnosti univerziteta. Najzad, ceo član 96 se bavi obrazovanjem tokom celog života:

Član 96, stav 1: “Visokoškolska ustanova u okviru svoje delatnosti može realizovati programe obrazovanja tokom čitavog života van okvira studijskih programa za koje je dobila dozvolu za rad.”

Pravo univerzitetu da osniva centre koji se bave aktivnostima treće misije daje se članom 49, kojim se reguliše naučnoistraživački i umetnički rad:

Član 49, stav 4: “U cilju komercijalizacije rezultata naučnoistraživačkog ili umetničkog rada univerzitet, odnosno druga visokoškolska ustanova može biti osnivač centra za transfer tehnologije, inovacionog centra, poslovno-tehnološkog parka i drugih organizacionih jedinica, u skladu sa zakonom.”

1.1.2. Inicijative za izmene i dopune zakona, ili razvoj novog zakona.

Postojeći zakon o visokom obrazovanju je menjan i dopunjavan 2008, 2010, 2012, 2013, 2014 i 2015. godine. Nijedna od ovih izmena zakona nije se doticala pitanja treće misije univerziteta. U toku je procedura za donošenje novog zakona o univerzitetu. Radne grupe Ministarstva prosvete sačinile su preporuke za izradu novog zakona.

S obzirom na to da je donošenje novog zakona o univerzitetu u toku, moguće je analizirati tendencije vezane za regulisanje treće misije univerziteta koje se javljaju u preporukama za izradu novog zakona. U preporukama se može primetiti značajnije prepoznavanje uloge treće misije u odnosu na važeće zakonsko rešenje, a u skladu sa strategijom Evropa 2020 i drugim strategijama vezanim za visoko obrazovanje:

Preporuka odgovarajuće radne grupe za organizaciju i upravljanje je da se već u članu 4 koji definiše principe visokog obrazovanja, postojećim principima pridodaju:

- “jedinstvo nastave, naučnoistraživačkog, odnosno umetničkog rada i inovativne delatnosti”
- “povezanost sa pred-univerzitetskim obrazovanjem i saradnja sa društvenom zajednicom”
- “poštovanje principa zaštite intelektualne svojine u procesima transfera znanja”

Većina novih preporuka vezanih za treću misiju se odnosi na definisanje organizacionih jedinica koje se bave transferom znanja, tehnologija i inovacija, kao i komercijalizacijom eventualnih ostvarenih rezultata istraživanja:

Član 38 koji definiše naučne institute i druge naučnoistraživačke ustanove, stav 1:

“Radi unapređivanja naučnoistraživačke i inovacione delatnosti, univerzitet u svom sastavu može imati naučne institute, inovacione centre, centre izvrsnosti, centre za transfer tehnologija, poslovno-tehnološke inkubatore, naučno-tehnološke parkove i druge naučnoistraživačke i ustanove za obavljanje inovacione delatnosti i pružanje infrastrukturne podrške za razvoj inovacija i komercijalizaciju rezultata istraživanja.”

Član 47 koji definiše organizaciju visokoškolske ustanove, stav 5:

“Univerzitet ima u svom sastavu fakultete, umetničke akademije ili druge visokoškolske jedinice, institute, naučno-istraživačke centre, inovacione centre, centre izvrsnosti i druge ustanove i organizacione jedinice, radi ostvarivanja studijskih programa iz srodnih disciplina, naučnih istraživanja i umetničkog rada, razvoja inovacija i transfera znanja kao i efikasnijeg korišćenja resursa.”

Član 49 koji reguliše naučnoistraživački i umetnički rad, stav 4:

“U cilju komercijalizacije rezultata naučnoistraživačkog ili umetničkog rada univerzitet, odnosno druga visokoškolska ustanova može biti osnivač naučnih instituta, inovacionih centara, centara izvrsnosti, centra za transfer tehnologija, poslovno-tehnološkog inkubatora, naučno-tehnološkog parka i drugih organizacija za obavljanje inovacione delatnosti i pružanje infrastrukturne podrške za razvoj inovacija i komercijalizaciju rezultata istraživanja, u skladu sa zakonom.”

Sa druge strane i radna grupa za finansiranje visokog obrazovanja daje preporuke u smeru podsticanja tržišno/preduzetničkih aktivnosti fakulteta i komercijalizacije inovacione delatnosti:

“Radna grupa predlaže korekciju i poboljšanje postojećeg modela finansiranja kako bi se racionalnije koristila budžetska sredstva i povećao kvalitet visokog obrazovanja. U cilju racionalnije upotrebe postojećih budžetskih sredstava potrebno je da model budžetskog finansiranja uključi kriterijume kvaliteta kao dopunske. Takođe, model treba da podstiče tržišnu/preduzetničku aktivnost fakulteta, odnosno sticanje sopstvenih prihoda kojima će se podizati kvalitet obrazovnog procesa ulaganjem u nauku, materijalno-tehničko opremanje fakulteta, međunarodnu saradnju, plate i sve drugo što budžetsko finansiranje ne pokriva delom ili u celosti.”

1.2. Zakon o inovacionoj delatnosti²

(Autori: Prof. Dr. Miladin Kostic, Marina Vukobratović Karan)

1.2.1. Analiza zakona

Zakonom o inovacionoj delatnosti uređuju se osnovna načela, ciljevi i organizacija primene naučnih saznanja, tehničkih i tehnoloških znanja, inventivnosti i pronalazaštva, u funkciji stvaranja i realizacije, u odnosu na postojeću tehničko-tehnološku osnovu, novih i poboljšanih proizvoda, procesa i usluga, kao pokretača razvoja Republike Srbije. U obavljanju inovacione delatnosti, kao i korišćenju podsticajnih mera, privatni i javni sektor su ravnopravni.

Ministarstvo nadležno za naučnoistraživačku delatnost i tehnološki razvoj (u daljem tekstu: Ministarstvo) odgovorno je za utvrđivanje i realizaciju inovacione politike, podsticanje tehnopreduzetništva, transfera znanja i tehnologija u privredu, razvoj i unapređenje inovacionog sistema u Republici Srbiji i propise u oblasti zaštite i prometa prava intelektualne svojine.

U cilju podsticanja razvoja ukupnih inovacionih kapaciteta u Republici Srbiji, Ministarstvo predlaže Vladi programe inovacione delatnosti; prati realizaciju postojećih aktivnosti u inovacionoj delatnosti, i predlaže programe u skladu sa razvojnim potencijalom Republike Srbije; donosi akt o načinu realizacije i finansiranja programa inovacione delatnosti u skladu sa razvojnim potencijalom Republike Srbije, akt o uslovima konkurisanja, kriterijumima za izbor realizatora i uslovima pod kojima se programi inovacione delatnosti realizuju i finansiraju, vrši raspodelu sredstava budžeta Republike Srbije za njihovo finansiranje i kontroliše njihovo namensko korišćenje, u skladu sa ovim zakonom realizuje javne pozive za finansiranje inovacione delatnosti, ostvaruje međunarodnu saradnju i stara se o uključivanju nosilaca inovacione delatnosti u evropski i međunarodni inovacioni prostor.

Zakonom je predviđeno da ministar može obrazovati posebna tela za praćenje i podsticanje inovacione delatnosti u posebnim oblastima i privrednim granama, radi koordiniranja rada, ostvarivanja zajedničkih interesa, nabavke i korišćenja neophodne opreme, prostora i stručnih publikacija, **da to bude nalik matičnim odborima koji su formirani i funkcionišu za projekte tehnološkog razvoja i osnovnih istraživanja, ali do formiranja takvih tela nije došlo.**

Ministarstvo vodi Registar inovacione delatnosti, svi subjekti koji se bave inovacionom delatnošću, vode se u Registru. Korisnici državnih podsticajnih mera i budžetskih sredstava za razvoj inovacione delatnosti mogu biti samo subjekti koji su upisani u Registar. Svi subjekti koji se bave inovacionom delatnošću dužni su da o svom radu, stanju opreme i resursa, kao i planovima njihovog korišćenja, podnose godišnji izveštaj ministarstvu.

Pravno lice može biti upisano u Registar kao organizacija za obavljanje inovacione delatnosti, ako je registrovano u skladu sa zakonom koji uređuje osnivanje i poslovanje privrednih društava i zakonom koji reguliše postupak za upis u registar privrednih subjekata i to u osnovi za obavljanje delatnosti u oblasti istraživanja i eksperimentalnog rada u prirodnim naukama i tehnološkom razvoju, u skladu sa zakonom kojim se uređuje klasifikacija delatnosti i registar jedinica razvrstavanja, uz mogućnost obavljanja i drugih delatnosti.

² http://www.innovationfund.rs/documents/LAW_ON_INNOVATION_ACTIVITY.pdf

Radi obavljanja delatnosti istraživanja, stvaranja, razvoja, primene i plasmana inovacija, kao i dobijanja statusa organizacije za obavljanje inovacione delatnosti u Ministarstvu se može registrovati: razvojno-proizvodni centar; istraživačko-razvojni centar i inovacioni centar.

Prema Zakonu upis u Registar inovacione delatnosti predstavlja uslov za pristup finansiranju budžetskim sredstvima. Ovakvo rešenje u praksi je dovelo do osnivanja upisa pravnih lica Registar inovacione delatnosti samo radi obezbeđivanja pristupa budžetskim sredstvima u svojstvu inovacione organizacije, a u suštini su predstavljala posrednika između budžeta i stvarnog realizatora inovacione delatnosti.

U Registru se posebno vode podaci o tehnološkim privrednim društvima koja primenjuju ili razvijaju tehnologiju kao važnu komponentu svojih poslovnih aktivnosti, a bave se istraživanjem i razvojem, sopstvenim ili naručenim kod drugih privrednih društava, organizacija, ustanova ili pojedinaca. Kroz dosadašnje programe i Uredbe o finansiranju tehnološko privredna društva nisu finansijski podržavana, samo imaju «status» evidencije.

Radi obavljanja delatnosti istraživanja, stvaranja, razvoja, primene i plasmana inovacija, kao i dobijanja statusa organizacije za obavljanje inovacione delatnosti u ministarstvu se mogu registrovati razvojno-proizvodni centar (uglavnom su to mala i srednja preduzeća koja stvaraju inovacije, primenjuje nove tehnologije, vrši plasman proizvoda, usluga i tehnologija, zasnovanih na sopstvenom inovatorskom radu i razvoju, istraživačko-razvojni centar (u kojoj se obavljaju primenjena i razvojna istraživanja, vrši plasiranje novih znanja i tehnologija, u sopstvenu proizvodnju i usluge ili u proizvodnju i usluge drugih privrednih subjekata), inovacioni centar (primenjuju sopstveni i tuđi naučni rezultati i savremeni tehnološki procesi radi stvaranja inovacija, razvoja prototipa, novih proizvoda, procesa i usluga ili poboljšanja postojećih u određenoj oblasti i istovremeno vrši transfer znanja i tehnologija u proizvodnju i usluge drugih privrednih subjekata).

Zakonj o ID obuhvata i društva osnovana radi pružanja infrastrukturne podrške inovacionoj delatnosti koji vrše povezivanja naučnoistraživačkih, odnosno inovacionih organizacija i privrednih subjekata i to kao: poslovno-tehnološki inkubator; naučno-tehnološki park; organizacija za podsticaj inovacionih aktivnosti u prioritetoj oblasti nauke i tehnologije i centar za transfer tehnologija.

Poslovno-tehnološki inkubator je privredno društvo čija je osnovna delatnost stavljanje na raspolaganje, uz naknadu, poslovnog prostora, administrativnih, tehničkih i drugih usluga novoosnovanim privrednim društvima, najduže pet godina od njihovog osnivanja. Naučno-tehnološki park je privredno društvo koje u okviru definisanog prostora pruža infrastrukturne i stručne usluge visokoškolskim ustanovama, naučnoistraživačkim i inovacionim organizacijama, kao i visokotehnološkim i srednjetehnološkim privrednim društvima u određenoj naučnoj, istraživačko-razvojnoj ili proizvodnoj grupaciji s ciljem njihovog povezivanja i što brže primene novih tehnologija, stvaranja i plasmana novih proizvoda i usluga na tržištu. On na jednoj ili više lokacija omogućava prostorne i infrastrukturne uslove za rad i istovremeno pruža ostale usluge radi podizanja nivoa visokoškolskog, naučnoistraživačkog, razvojnog, inovacionog ili proizvodnog rada.

Organizacija za podsticaj inovacionih aktivnosti u prioritetoj oblasti nauke i tehnologije je privredno društvo osnovano isključivo radi obavljanja delatnosti podsticaja inovacionih aktivnosti u prioritetoj oblasti nauke i tehnologije utvrđenim strateškim dokumentom.

Dosadašnja praksa kroz implementaciju Zakona pokazala da nije bilo Zahteva za upis u Registar ovakvog tipa organizacije.

*Centar za transfer tehnologija je privredno društvo osnovano isključivo radi obavljanja delatnosti transfera tehnologija radi primene tehnoloških inovacija, što obuhvata naročito traganje za idejama i partnerima za transfer tehnologija, procenu komercijalnog potencijala transfera, podsticaje za realizaciju i komercijalizaciju transfera tehnologija i pomoć u zaštiti intelektualne svojine tehnološkim privrednim društvima koja razvijaju, proizvode i prodaju inovativne proizvode, procese i usluge sa visokim nivom know-how i novih tehnologija. Napominjemo da takođe nije bilo Zbateva za upis u registar ove vrste infrastrukturne organizacije iz razloga što **zakon tretira, tj. podržava samo privredna društva**, a postojeći centri za transfer tehnologija pri Univerzitetima Beograd, Niš, Kragujevac i Novi Sad nisu mogli biti podržani finansijski kroz raspisivanje javnih poziva jer nemaju taj status obzirom da su osnovani od strane Univerziteta.*

Radi podrške razvoju inovativnih proizvoda i usluga, podsticaja primene i komercijalizacije naučnoistraživačkih rezultata, podrške korišćenju savremenih tehnologija i izgradnji infrastrukture inovacionih organizacija, Vlada, na predlog ministra usvaja programe inovacione delatnosti. Realizacija programa vrši se putem inovacionih i razvojnih projekata koji se mogu realizovati kroz univerzitete, fakultete, institute...kroz raspisivanje Javnih poziva.

Republika Srbija, autonomna pokrajina, jedinice lokalne samouprave, privredna društva, naučnoistraživačke i obrazovne organizacije, druga pravna i fizička lica, u skladu sa zakonom, mogu biti osnivači ili suosnivači inovacionih organizacija ili privrednih društava za infrastrukturnu podršku inovacionoj delatnosti.

Za finansiranje inovacione delatnosti mogu se koristiti sredstva budžeta Republike Srbije, pod sledećim uslovima:1) da se inovaciona delatnost finansira korišćenjem bespovratnih budžetskih sredstava i da sredstva budžeta Republike Srbije ne budu veća od 50% neophodnih sredstava za realizaciju pojedinih inovacionih delatnosti i projekata. Na finansiranje inovacione delatnosti sredstvima budžeta Republike Srbije primenjuje se zakon kojim se uređuje državna pomoć male vrednosti (de minimis), kao i podzakonski propisi i drugi opšti akti doneti radi njegovog izvršavanja.

Zakon o inovacionoj delatnosti posebno reguliše prava intelektualne svojine u odnosu na rezultate inovacionih i razvojnih projekata i reguliše pitanje intelektualne svojine (pronazak, industrijski dizajn, topografija integrisanih kola) koja nastane u toku realizacije inovacionog i razvojnog projekta koji se finansira i sredstvima budžeta Republike Srbije, i navodi da rezultati pripadaju organizaciji u kojoj je intelektualna svojina stvorena. Organizacija ima pravo na zaštitu pronalaska (pravo na sticanje patenta i malog patenta), industrijskog dizajna i topografije integrisanih kola.

Pronalazač, autor dizajna i autor topografije integrisanih kola imaju pravo da u tom svojstvu budu navedeni u prijavi za priznanje patenta, malog patenta, industrijskog dizajna i topografije integrisanih kola. Ukoliko je patent ili mali patent ekonomski iskorišćavan, ima pravo na naknadu u iznosu od najmanje 50% dobiti koju je organizacija ostvarila iskorišćavanjem patenta, odnosno malog patenta. Kada je više učesnika u projektu, odnosno više pronalazača stvorilo pronalazak, učešće u dobiti utvrđuju zavisno od njihovog pojedinačnog doprinosa stvaranju pronalaska.

Na osnovu analize ovog zakona, mogu se izvući sledeći zaključci sa komentarima:

- zakon je merodavan samo za ona prava intelektualne svojine koja nastanu kao rezultat inovacionih i razvojnih projekata koji su sufinansirani od strane države

-osnovno pravilo Zakona da vlasnik prava intelektualne svojine u inovacionim i razvojnom projektima nije entitet koji je finansirao projekat (država), već entitet koji je realizovao projekat i gde je pronalazak nastao

- Zakon uzima u obzir samo patente, male patente, industrijski dizajn i topografije poluprovodničkih proizvoda kao prava intelektualne svojine na koja se ovaj zakon primenjuje. To vodi zaključku da ovaj Zakon nije merodavan za ostale vrste prava intelektualne svojine, kao što je autorsko pravo (posebno softver i baza podataka koji mogu biti stvoreni kroz projekte), biljne sorte, i u slučaju da ovakva prava intelektualne svojine nastane ovaj zakon ne uređuje pitanja u vezi sa vlasništvom nad tim pravima intelektualne svojine .

1.2.2. Inicijative za izmene i dopune zakona, ili razvoj novog zakona

Vlada Republike Srbije u program rada za 2015. godinu uvrstila je predlaganje izmena i dopuna važećeg zakona. Međutim, Radna grupa, koju je obrazovao ministar nadležan za inovacionu delatnost, na osnovu analize važećeg zakona zaključila je da je neophodno pripremiti novi zakon jer bi se na taj način uspostavio efikasniji inovacioni sistem.

Novim zakonom o inovacionoj delatnosti ukladiće se rešenja koja se u pogledu inovacione delatnosti zahtevaju od članica EU i omogućiti ostvarenje strateških ciljeva u inovacionoj delatnosti uz poštovanje principa ustanovljenih međunarodnim projektima i programima, kao i usklađivanje sa Strategijom EVROPA 2020 i njenih sedam vodećih inicijativa, od kojih je Innovation Union najneposrednije vezana za obezbeđenje privrednog rasta. Sfera inovacione delatnosti treba da bude formulisana u svetlu Evropskog istraživačkog prostora ERA (koji upravlja istraživanjem inovativnih proizvoda i usluga kroz prenos znanja sa visokoškolskih ustanova na privredu. Cilj je potpuno uključivanje u sistem Inovacione unije i prihvatanje načela i zahteva koja pred naše privredne, obrazovne i naučne subjekte nameće i program Horizont 2020.

1.2.3. Preporuke za izmene zakona za razvoj institucionalnog okvira treće misije

Novi Zakon treba da stvori pravni okvir za uspešnije ostvarivanje inovacionih aktivnosti na univerzitetima. U tom smislu, neophodno je predvideti rešenja koja omogućavaju da se na univerzitetima uspostave organizacije za obavljanje inovacione delatnosti.

Upis organizacija za obavljane inovacione delatnosti na univerzitetima, imajući u vidu da su univerziteti akreditovani za obavljane naučno-istraživačke delatnosti, treba pojednostaviti.

Zakonom bi trebalo da se podstiče inovaciona delatnost u akademskom, istraživačkom i svim ostalim sektorima, podrška ostalim oblicima transfera i difuzije inovacionih rešenja.

Ostavljajući prostor da se uspostave specifični mehanizmi finansiranja, novi zakon će i dalje podržavati uspostavljanje naučno-tehnoloških parkova, spin-off kompanija, organizacija za transfer tehnologija i upravljanje pravima intelektualne svojine u javnim istraživačkim organizacijama i na univerzitetima koji će olakšati obrazovanje mladih i sticanje novih veština u skladu sa zahtevima Srbije i Evropskog tržišta rada, transferom znanja i tehnologije u srpsku i evropsku privredu.

Novim zakonskim rešenjima treba pospešiti mogućnost ostvarivanja čvršće veze između univerziteta i privrede u oblasti inovacionih aktivnosti, uključujući i fleksibilne mehanizme finansiranja.

1.3. Zakon o naučnoistraživačkoj delatnosti³

(Autori: Prof. Dr. Goran Stojanovic, Sanja Kojic)

Zakonom o naučnoistraživačkoj delatnosti ("Sl. Glasnik RS", br. 110/2005, 50/2006 - ispr., 18/2010 i 112/2015) *uređuje se sistem naučnoistraživačke delatnosti u Republici Srbiji, i to: planiranje i ostvarivanje opšteg interesa u naučnoistraživačkoj delatnosti, obezbeđivanje kvaliteta naučno - istraživačkog rada i razvoja naučnoistraživačke delatnosti, opšta načela osnivanja, organizacije i upravljanja organizacijama koje obavljaju ovu delatnost, opšti interes u naučnoistraživačkoj delatnosti i uslovi za obavljanje te delatnosti radi ostvarivanja opšteg interesa, sticanje zvanja istraživača, finansiranje programa od opšteg interesa, kao i druga pitanja od značaja za obavljanje naučnoistraživačke delatnosti*, kako je i definisano članom 1 ovog Zakona.

1.3.1. Analiza zakona

U prvih par članova ovog Zakona se definiše pojam naučno istraživačke delatnosti kao *delatnost od posebnog značaja za sveukupni razvoj Republike Srbije zasnovana na znanju* (Član 2). Potom se definišu osnovna načela naučnoistraživačke delatnosti kao što su *sloboda i autonomija naučnoistraživačkog rada, javnost, poštvanje standarda*, itd. (član 5) kao i ciljevi naučnoistraživačke delatnosti (član 6). Član 8 ovog Zakona definiše da *radi planiranja i ostvarivanja dugoročnih strateških ciljeva, prioriteta i pravaca naučnog i tehnološkog razvoja, Vlada donosi Strategiju naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije*. Strategija se naročito ostvaruje putem programa od opšteg interesa, utvrđenih stava 2. tač. 1)-16) člana 10 ovog Zakona.

U sledećem delu ovog Zakona se definišu tela (uređuje se i njihov sastav i rad) koja se staraju o obezbeđenju kvaliteta naučnoistraživačkog rada i razvoja naučnoistraživačke delatnosti, kao što su: *Nacionalni savet za naučni i tehnološki razvoj, Odbor za akreditaciju naučnoistraživačkih organizacija, Komisija za sticanje naučnih zvanja, matični naučni odbori, Zajednica instituta Srbije i Ministarstvo*. Pored navedenih tela, rad Centra za promociju nauke se definiše članovima 27a - 27d.

Sledeći segment ovog Zakona definiše organizacije koje obavljaju naučnoistraživačku delatnost odnosno sprovede programe i to su (član 30): *Srpska akademija nauka i umetnosti, Matica srpska, akreditovane naučnoistraživačke organizacije (instituti, fakulteti, univerziteti i centri izuzetnih vrednosti), istraživači i studenti doktorskih studija, odnosno stipendisti, kao i druge organizacije, u skladu sa ovim zakonom*.

Važan segment ovog Zakona je deo u kome se definišu istraživači kao lica koja obavljaju poslove naučnoistraživačke delatnosti i koja ispunjavaju uslove propisane ovim zakonom za pojedina istraživačka zvanja (istraživač - pripravnik, istraživač - saradnik, naučni saradnik, viši naučni saradnik i naučni savetnik).

Najnovije izmene i dopune ovog Zakona (iz decembra 2015. godine) su unapredile zakon u smislu definisanja procedure donošenja Kodeks ponašanja u naučnoistraživačkom radu, kao i osnivanje Odbora za etiku u nauci (članovi 88a i 88b).

Član 96. Navodi da se sredstva za finansiranje naučnoistraživačke delatnosti obezbeđuju iz: *sredstava osnivača; budžeta Republike; budžeta autonomne pokrajine i jedinica lokalne*

³ <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/09/Zakon-o-NID-iz-Paragrafa-sl-gl.-112-iz-2015-preciscen-tekst.pdf>

samouprave; sredstava privrednih društava, udruženja i drugih organizacija; sopstvenih prihoda naučnoistraživačkih organizacija; sredstava domaćih fondova i zadužbina, i poklona pravnih i fizičkih lica; sredstava stranih fondacija, pravnih i fizičkih lica, i donacija; i drugih izvora, pod uslovom da se ne ugrožava autonomija i dostojanstvo naučnoistraživačkog rada.

Nadzor nad sprovođenjem odredaba ovog zakona vrši Ministarstvo (član 111).

1.3.2. Inicijative za izmene i dopune zakona, ili razvoj novog zakona

Poslednje izmene i dopune zakona o naučno-istraživačkoj delatnosti usvojene su krajem 2015 godine. Iako predstavljaju unapređenje ovog Zakona ove izmene, zbog brzine donošenja nisu mogle da budu sveobuhvatne. Stoga, predlažemo da se prilikom donošenja nekog sledećeg predloga za izmene i dopune ovog Zakona ili prilikom donošenja potpuno novog zakona koji reguliše ovu oblast uzmu u obzir i sledeće sugestije:

- Član 110 postojećeg Zakona glasi ovako: „*Republika poreskom politikom i drugim merama podstiče domaća i strana pravna i fizička lica da ulažu sredstva za ostvarivanje programa i projekata utvrđenih ovim zakonom*“. Međutim ovo predstavlja samo deklarativan član, koji je potrebno razraditi i neophodno je da se u ovom članu detaljnije objasni kojim tačno merama i poreskom politikom će se podsticati naučno-istraživačka delatnost. Na primer, da se definiše da domaća pravna lica koja ulažu u razvoj da će biti oslobođena određene poreske stope ili da se to isto odnosi na one kompanije koje zapošljavaju doktore nauke, itd.
- Član 27 postojećeg Zakona definiše u tački 8 da Ministarstvo: „*ostvaruje međunarodnu naučnu i tehnološku saradnju i stara se o povezivanju i uključivanju naučnoistraživačkih organizacija u evropski i međunarodni istraživački prostor*“. Međutim ne postoji nikakva konkretizacija na koji način će biti postignuta ili ostvarena ova mera. Stoga se predlaže da jedan od članova Zakona predvidi finansijske podsticaje za one timove koji su uspešni u međunarodnim projektima, pre svega okvirni ciklus „Horizont 2020“, kako bi istraživači i njihove matične institucije bili podstaknuti da konkurišu i da budu kompetitivni, jer je to jedini način da na nivou države uspemo da povučemo više sredstava nego što je uloženo za participaciju u ovom okvirnom programu.
- Ovim Zakonom bi trebalo predvideti i viziju organizacije i rada instituta u Republici Srbiji, usmeravajući pogotovo one u tehničko-tehnološkim naukama da budu orjentisani i ka privredi i ka konkurisanju na međunarodne fondove.
- Uskladiti zakonska rešenja u ovom Zakonu i Zakonu o visokom obrazovanju, po kome bi eminentni naučnici (doktori nauka) u istraživačkim zvanjima mogli biti angažovani kao predavači na pojedinim studijskim programima i mogli biti mentori doktorandima, jer bi se na taj način povećala baza znanja i kvalitet edukacije pogotovo s praktične tačke gledišta.
- Zakon bi trebalo da predvidi značajna periodična ulaganja u naučno-istraživačku infrastrukturu i modernu opremu koja je neophodna za kvalitetna istraživanja i za postizanje vrhunskih rezultata pogotovo u domenu plasmana inovativnih rešenja na tržište, što bi se posebno trebalo ohrabrivati.
- Jedan od članova Zakona treba da predvidi i podsticaje za naše istraživače koji trenutno rada na prestižnim institucijama u inostranstvu i koji bi želeli da se vrate i da nastave svoje naučne karijere u zemlji. Na primer, kao prvo formirati bazu ovih istraživača,

organizovati konferenciju posvećenu ovome i pozvati sve zainteresovane istraživače-povratnike, a potom ih uključiti u projektni ciklus.

1.3.3. Preporuke za izmene zakona za razvoj institucionalnog okvira treće misije

Načela naučnoistraživačke delatnosti, opisana u Članu 5 ovog zakona nedovoljno definišu načela povezana sa trećom misijom univerziteta. Ova načela bi trebalo proširiti jasno iskazanim načelima koja prate treću misiju univerziteta.

Ciljevi naučnoistraživačke delatnosti (Član 6) pokrivaju neke od aktivnosti treće misije univerziteta kao što su:

- 1) *razvoj nauke, tehnologije i obrazovanja radi podsticanja privrednog razvoja, povećanja društvenog proizvoda i podizanja standarda građana i kvaliteta života;*
- 4) *podizanje opšteg nivoa tehnologija u privredi i obezbeđivanje konkurentnosti roba i usluga na domaćem i svetskom tržištu;*
- 5) *uspostavljanje međunarodne naučne saradnje radi brže integracije u svetske naučne, privredne, društvene i kulturne tokove i uključivanje u evropski istraživački prostor;*
- 7) *organizovano i sistematsko podsticanje mobilnosti istraživača, odnosno istraživačkog osoblja u okviru srpskog i evropskog istraživačkog prostora.*

ali aktivnosti kao što su:

- transfer tehnologije
- podsticanje preduzentništva i
- podsticaj razvoja inovacija

nisu definisane kao ciljevi naučnoistraživačke delatnosti.

2. Zakoni o zaštiti prava intelektualne svojine

2.1 Zakon o patentima ⁴

(Autor: Daniela Zlatić Šutic, Nataša Milovanović, Zavod za intelektualnu svojinu Republike Srbije)

2.1.1. Analiza zakona

[Zakon o patentima](#) („Službeni glasnik RS”, br. 99/11 od 27. decembra 2011. godine) uređuje pravnu zaštitu pronalazaka **patentom i malim patentom**.

U poglavlju 2, Član 3, stav 1, Zakona o patentima u kojem se definišu subjekti zaštite kaže se da “pravo na zaštitu pronalaska ima pronalazač ili njegov pravni sledbenik ili njegov naslednik ili u slučajevima predviđenim ovim zakonom, poslodavac ili njegov pravni sledbenik”. U Članu 6, stav 3 kaže da se prava pronalazača pronalaska stvorenog u radnom odnosu i poslodavca regulišu Zakonom o patentima, opštim aktima i ugovorima između poslodavca i zaposlenog ili njihovih predstavnika. Dalje, posebno poglavlje IX reguliše zaštitu pronalazaka iz radnog odnosa i to u članovima 57-66.

Pod **pronaskom iz radnog odnosa** (Član 57.) smatra se:

- 1) pronalazak koji zaposleni stvori izvršavajući svoje redovne radne obaveze ili posebno naložene poslove u vezi sa naučno-tehničkim istraživanjem i razvojem, kao i pronalazak koji nastane u izvršavanju ugovora o istraživačkom radu zaključenog sa poslodavcem;
- 2) pronalazak koji nije obuhvaćen tačkom 1) ovog člana, a koji zaposleni stvori u vezi sa aktivnostima poslodavca ili korišćenjem materijalno-tehničkih sredstava, informacija i drugih uslova koje je obezbedio poslodavac;
- 3) pronalazak koji zaposleni stvori u roku od godinu dana od dana prestanka radnog odnosa, a koji bi, da je stvoren u toku radnog odnosa, bio pronalazak iz tačke 1) ili tačke 2) ovog člana.

Prava poslodavca na zaštitu pronalaska definišu se u Članu 58. Zakona i kaže se da pravo na zaštitu pronalaska iz člana 57. tačka 1) ovog zakona ima **poslodavac**, ako **ugovorom između pronalazača i poslodavca** nije drukčije uređeno. Ako je pronalazak iz radnog odnosa zaštićen na ime poslodavca, **pronalazaču pripadaju moralna prava** u vezi sa tim pronaskom, kao i **pravo na naknadu** zavisno od efekata ekonomskog iskorišćavanja pronalaska. *(komentar: Zakon dalje ne definiše kakvi efekti ekonomskog iskorišćavanja mogu biti kao npr. uštede u proizvodnji, uštede sirovina primenom pronalaska, prodaja pronalaska itd. već je to stvar između pronalazača i poslodavca koji će kriterijumi visine naknade biti primenjeni i primenjuje se opšti akt ili ugovor koji se zaključuje između poslodavca i pronalazača u slučaju konkretnog pronalaska prema Članu 60. Prema istom članu, u slučaju spora o visini, načinu i vremenu plaćanja naknade, odlučuje sud, na zahtev pronalazača ili poslodavca, uzimajući u obzir doprinos tog pronalaska povećanju dobiti ili stvaranju ušteta poslodavcu. Zaposleni se ne može unapred odreći svog prava na*

⁴ http://www.zis.gov.rs/upload/documents/pdf_en/pdf_patenti/The%20Patent%20Law.pdf

naknadu. Prema Članu 65. korišćenje pronalaska iz radnog odnosa ne može otpočeti pre regulisanja pitanja naknade člana 60. ovog zakona ili pre pravnosnažnosti odluke nadležnog suda.)

Pronalazaču pripada **pravo na naknadu iz stava 2.** ovog člana i u slučaju kada poslodavac **prenese pravo ili ustupi licencu** za iskorišćavanje zaštićenog pronalaska na treće lice.

Prema Članu 59. **pronalazač ima pravo na zaštitu pronalaska**, definisanog Članom 57., tačka 2, s tim što poslodavac ima pravo ekonomskog iskorišćavanja pronalaska, uz obavezu da **zaposlenom isplati naknadu** u skladu sa ugovorom koji zaključuje povodom konkretnog pronalaska. Izuzetno od prethodne odredbe, ako pronalazak obuhvati neku od **proizvodnih tajni poslodavca** kod koga je pronalazač zaposlen, poslodavac ima pravo da **spreči objavljivanje pronalaska**, uz obavezu da zaposlenom **isplati naknadu**, a zaposleni nema pravo na zaštitu pronalaska.

Zakon o patentima predviđa i postupanje zaposlenog i poslodavca, koje se odnosi na stvaranje i zaštitu pronalazaka nastalog u toku trajanja radnog odnosa prema Članovima 61, 62 i 63 ZOP.

- Zaposleni koji stvori pronalazak u radnom odnosu dužan je da odmah po nastanku pronalaska poslodavcu podnese pismeni izveštaj kojim ga obaveštava o pronalasku. (Sadržina izveštaja zaposlenog o pronalasku stvorenom u radnom odnosu propisana je Članom 11. [Pravilnik o sadržini javnih registara, potvrda, prijava i zahteva u postupku zaštite pronalazaka, kao i o vrstama podataka, načinu podnošenja prijave i objavljivanja pronalazaka](#) („Službeni glasnik RS”, br. 113/12 od 30. novembra 2012). U roku od dva meseca od prijema urednog izveštaja, poslodavac je dužan da zaposlenog pismeno obavesti da li smatra da pronalazak pripada grupi pronalazaka nastalih za vreme radnog odnosa.
- Kada se radi o pronalasku iz gore navedene tačke 1, poslodavac je dužan da obavesti zaposlenog obaveštenjem da li će podneti prijavu. Ukoliko želi da podnese prijavu, dužan je da je podnese u roku od 6 meseci od datuma kada je pozitivno obaveštenje dato zaposlenom kao i da ga obavesti o sadržini prijave i sadržini svih podnesaka u postupku podnošenja prijave nadležnom organu.
- Ako poslodavac **ne želi da podnese prijavu**, a oceni da pronalazak ne obuhvata neku od proizvodnih tajni, mora da o tome pismeno obavesti pronalazača, koji ima pravo da navedeni pronalazak zaštititi na svoje ime.
- Ako poslodavac **ne podnese prijavu u roku od 6 meseci** od datuma kada se izjasnio se da će podneti prijavu, a oceni da pronalazak ne obuhvata neku od proizvodnih tajni, mora o tome, bez odlaganja, pismeno da obavesti pronalazača koji ima pravo da navedeni pronalazak zaštititi na svoje ime.
- Ako poslodavac oceni da pronalazak **obuhvata neku od njegovih poslovnih tajni** i odluči da iz tih razloga ne podnese prijavu, dužan je da o tome pismeno obavesti zaposlenog i zaposleni nema pravo na zaštitu pronalaska, ali ima pravo na naknadu od poslodavca.
- Ukoliko proteknu rokovi iz prethodnih stavova, a **zaposleni ne dobije obaveštenje od poslodavca**, pronalazač ima pravo da podnese prijavu na svoje ime.

- Ako poslodavac odluči da **odustane od već podnete prijave ili da se odrekne priznatog prava, mora o tome pismeno da obavesti pronalazača** i da na njega prenese pravo iz prijave ili priznato pravo.

Prema Članu 64. ZOP poslodavac ima pravo na pribavljanje isključive licence od zaposlenog koji je zaštitio pronalazak na svoje ime I ima rok od 6 meseci, od prijema urednog izveštaja od zaposlenog o nastanku pronalaska da se izjasni o dobijanju sključive licence. Do isteka tog roka, pronalazač nema pravo da prenese pravo na pronalazak na treće lice ili da ustupi licencu za iskorišćavanje pronalaska.

Prema Članu 66. ZOP poslodavac i pronalazač dužni su da čuvaju tajnost pronalaska stvorenog u radnom odnosu dok prijava patenta ili priznat mali patent ne budu objavljeni ili pronalazak ne postane na drugi način dostupan javnosti. Ako poslodavac istakne opravdan interes da se pronalazak ne objavljuje, obaveza zaposlenog da čuva tajnu traje i po prestanku radnog odnosa kod tog poslodavca.

Rezime:

Poslodavac ima preče pravo zaštite pronalaska patentom nastalog u radnom odnosu od strane zaposlenog, ali strane mogu da se drugačije dogovore pisanim ugovorom.

Zaposleni, ima obavezu da prijavi pronalazak nastao u radnom odnosu, ali i pravo da primi naknadu za svoj pronalazak kojeg se ne može unapred odreći. Opšti akt poslodavca ne može da propiše pravo odricanja naknade zaposlenom.

Zaposleni može da prijavi pronalazak za zaštitu patentom ukoliko to poslodavac ne želi ili ne podnese prijavu ili se ne izjasni o tome u rokovima propisanim ZOP.

Poslodavac ili zaposleni koji ima pravo na zaštitu ili na ekonomsko iskorišćavanje pronalaska iz radnog odnosa može tužbom zahtevati od suda utvrđivanje i zaštitu svojih prava.

2.1.2. Inicijative za izmene i dopune zakona, ili razvoj novog zakona

U pripremi je predlog izmena i dopuna zakona o patentima u cilju usklađivanja sa EU regulativom u ovoj oblasti ali u delu koji se tiče pronalazaka iz radnog odnosa nisu predviđene izmene jer je dat opšti okvir regulisanja prava na pronalaska iz radnog odnosa koji daje prostora daljem uređenju odnosa poslodavac-zaposleni opštim aktima ili pravilnicima.

2.2 Zakon o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna⁵

(Autor: Daniela Zlatić Šutic, Zavod za intelektualnu svojinu Republike Srbije)

2.2.1. Analiza zakona

[Zakon o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna](#) ("Službeni glasnik RS", br. 104/2009 od 16.12.2009 godine i 45/2015 od 22.05.2015 godine)

Ovim zakonom uređuju se način sticanja i zaštita prava na spoljašnji izgled industrijskog ili zanatskog proizvoda. U poglavlju V Pravna zaštita industrijskog dizajna stvorenog u radnog odnosu I prema Članu 47, propisuje se sa na pravnu zaštitu dizajna stvorenog u radnom odnosu shodno primenjuju odredbe zakona kojim se uređuje pravna zaštita pronalazaka iz radnog odnosa patentom tj. relevantnog dela ZOP.

2.3 Zakon o autorskom i srodnim pravima⁶

(Autor: Vladimir Marić, Daniela Zlatić Šutić, Zavod za intelektualnu svojinu Republike Srbije)

2.3.1. Analiza zakona

[Zakon o autorskom i srodnim pravima](#) ("Sl. glasnik RS", br. 104/2009, 99/2011 i 119/2012 od 17.12.2012. godine)

Ovim zakonom uređuju se prava autora književnih, naučnih, stručnih i umetničkih dela (u daljem tekstu: autorsko pravo), pravo interpretatora, pravo prvog izdavača slobodnog dela, prava proizvođača fonograma, videograma, emisija, baza podataka i pravo izdavača štampanih izdanja kao prava srodna autorskom pravu (u daljem tekstu: srodna prava), način ostvarivanja autorskog i srodnih prava i sudska zaštita tih prava.

Zakon o autorskom i srodnim pravima uređuje "Autorsko delo stvoreno u toku radnog odnosa" i navodi u Članu 98. da ako je autor stvorio delo tokom trajanja radnog odnosa izvršavajući **svoje redovne radne obaveze**, poslodavac je ovlašćen da to **delo objavi i nosilac je isključivih imovinskih prava** (definisanih članovima Zakona 20-33) na njegovo iskorišćavanje u okviru **svoje privredne delatnosti u roku od pet godina** od završetka dela ako nije drugačije određeno opštim aktom ili ugovorom o radu. Autor ima pravo na **posebnu naknadu**, zavisno od efekata iskorišćavanja dela.

Autor dela stvorenog u toku radnog odnosa zadržava sva ostala autorska prava (moralna prava) na tom delu, osim imovinskih prava, gore pomenutih. Nakon isteka gore pomenutog roka autor stiče isključiva imovinska prava na delu.

Ako je autorsko delo **računarski program**, trajni nosilac svih isključivih imovinskih prava na tom delu je poslodavac, ukoliko ugovorom nije drugačije određeno.

Prema Članu 99. Zakona, kriterijumi za utvrđivanje visine i način plaćanja naknade iz člana 98. stav 1. ovog zakona određuju se **opštim aktom ili ugovorom o radu**.

Prema Članu 101. Prilikom korišćenja dela stvorenog u radnom odnosu poslodavac je dužan da **navede ime, pseudonim ili znak autora**

Zakon o autorskom i srodnim pravima sadrži slično pravilo kao Zakon o patentima, a to je opšte pravilo na osnovu koga poslodavac može da objavi autorska dela i ima isključivo imovinsko pravo nad njihovim iskorišćavanjem, dok zaposleni ima pravo na naknadu. Međutim, u slučaju autorskog prava, za razliku od patenta, pravo poslodavca je ograničeno na 5 godina (sa izuzetkom softvera gde takvo ograničenje ne postoji).

⁶ <http://www.zis.gov.rs/upload/THE%20LAW%20ON%20COPYRIGHT%20AND%20RELATED%20RIGHTS-version%20in%20force%204.1.2013..pdf>

2.4 Zakon o zaštiti poslovne tajne⁷

(Autor: Daniela Zlatić Šutić, Zavod za intelektualnu svojinu Republike Srbije)

2.4.1. Analiza zakona

[Zakon o zaštiti poslovne tajne](#) ("Sl. glasnik RS" br. 72/2011 od 29.9.2011)

Zakonom o zaštiti poslovne tajne uređuje se pravna zaštita poslovne tajne od svih radnji neobjavljene konkurencije. Informacijama koje se štite kao poslovna tajna u smislu ovog zakona smatraju se naročito: finansijski, ekonomski, poslovni, naučni, tehnički, tehnološki, proizvodni podaci, studije, testovi, rezultati istraživanja, uključujući i formulu, crtež, plan, projekat, prototip, kod, model, kompilaciju, program, metod, tehniku, postupak, obaveštenje ili uputstvo internog karaktera i slično, bez obzira na koji način su sačuvani ili kompilirani.

Prema Članu 2 zakona pravo na zaštitu poslovne tajne ima domaće ili strano fizičko i pravno lice, u skladu sa odredbama ovog zakona. Lice koje na osnovu zakona kontroliše korišćenje poslovne tajne smatra se **držaocem** poslovne tajne.

Poslovnom tajnom, u smislu ovog zakona, smatra se bilo koja informacija koja ima komercijalnu vrednost zato što nije opšte poznata niti je dostupna trećim licima koja bi njenim korišćenjem ili saopštavanjem mogla ostvariti ekonomsku korist, i koja je od strane njenog držaoca zaštićena odgovarajućim merama u skladu sa **zakonom, poslovnim politikom, ugovornim obavezama ili odgovarajućim standardima u cilju očuvanja njene tajnosti**, a čije bi saopštavanje trećem licu moglo naneti štetu držaocu poslovne tajne.

Zaštita poslovnom tajnom traje sve dok su informacije koje predstavljaju tu tajnu čuvane kao poverljive. Držalac Poslovne ugovorima o čuvanju Poslovne tajne definiše uslove čuvanja tajnosti podataka, mere, vremenske rokove, mogućnosti prenosa na druga lica i to je stvar politike držaoca.

U odredbe Zakona o patentima su uneta i ograničenja u odnosu na prijavu pronalaska u slučaju kada isti sadrži Poslovne tajne poslodavca.

Takođe, u slučaju bilo koje druge razmene informacija npr. u svrhe zajednikog istraživanja više partnera na nekom projektu ili u druge svrhe, koje mogu predstavljati poslovnu tajnu preporučuje se potpisivanje takozvanih NDA ugovora (Ugovora o neotkrivanju informacija ili Ugovora o zaštiti Poslovne tajne). Određeni Modeli ovakvih ugovora su dostupni na sajtu zavoda i sajtu CTT Univerziteta Beograd.

<http://www.zis.gov.rs/nauka-i-is/modeli-ugovora.801.html>

7

http://www.zis.gov.rs/upload/documents/pdf_en/pdf/Novi_zakoni/THE%20LAW%20ON%20THE%20PROTECTI%20ON%20OF%20TRADE%20SECRET.pdf

2.5 Drugi zakoni koji se odnose na zaštitu intelektualne svojine

[Zakon o zaštiti topografija poluprovodničkih proizvoda](#) („Službeni glasnik RS”, br. 55/13 od 25. juna 2013. godine)

Zakon o zaštiti topografija poluprovodničkih proizvoda uređuje pravnu zaštitu topografija poluprovodnika. Prema ovom zakonu, pravo na zaštitu ima fizičko lice (stvaralac) koje je stvorilo topografiju, a kada je nekoliko osoba zajedno stvorilo topografiju, pravo je u korist svih njih. **Primedba:** Predloženim izmenama zakona koje su u toku pravo na podnošenje ima **nosilac** topografije koji može biti: stvaralac (fizičko lice), poslodavac ako je topografija nastala u radnom odnosu i ako drugačije ugovoreno ugovorom o radu, ugovorna strana koja je naručila topografiju itd ili njihovi pravni sledbenici.

Međutim, kada je topografija stvorena za vreme radnog odnosa tvorca, pravo na zaštitu ima poslodavac stvaraoca, ukoliko drugačije nije određeno pisanim ugovorom. Na topografije koju je stvorio zaposleni za vreme trajanja radnog odnosa primenjuje se zakon koji uređuje zaštitu pronalazaka. Kada je topografija nastala na osnovu ugovora koji nije ugovor o radu, pravo na zaštitu ima ugovorna strana koja je naručila topografija, osim ako drugačije nije određeno ugovorom. Ovaj zakon takođe upućuje na Zakon o patentima u vezi sa topografijom koja je nastala za vreme radnog odnosa stvaraoca, što znači da su odredbe Zakona o patentima i ovde primenjive.

[Zakon o žigovima](#) ("Službeni glasnik RS", br. 104/2009 od 16.12.2009. godine i br. 10/2013 od 30.01.2013. godine)

Zakon o žigovima **ne uređuje pitanje vlasništva nad žigom nastalim za vreme trajanja radnog odnosa.**

Zakon o zaštiti prava oplemenjivača biljnih sorti uređuje uslove, način i postupak za zaštitu prava oplemenjivača biljnih sorti. Ovaj zakon je u nadležnosti **Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine** ali prava oplemenjivača se svrstavaju takođe u prava intelektualne svojine. Na osnovu ovog zakona, "biljna sorta" jeste skup biljaka unutar jedinstvene botaničke klasifikacije najniže poznate kategorije koji je, bez obzira na to da li su uslovi za dodeljivanje prava oplemenjivača ispunjeni:

Zaštićena biljna sorta je biljna sorta zaštićena u skladu sa odredbama ovog zakona od strane oplemenjivača. "**Oplemenjivač**" znači:

- **lice** koje je stvorilo ili otkrilo i razvilo novu sortu,
- **poslodavac lica** koje je u radnom odnosu stvorilo ili otkrilo i razvilo novu sortu ili lica koje je po njegovom ovlašćenju obavilo posao¹⁵,
- **lice koje je pravni sledbenik** lica koje je stvorilo ili otkrilo i razvilo novu sortu ili njegovog poslodaca,

Prava oplemenjivača se dodeljuje oplemenjivaču biljne sortu. Ovaj zakon ne predviđa izričitim odredbama pravo intelektualne svojine nad zaštićenom biljnom sortom, na osnovu definicije oplemenjivača (koji ima pravo nad zaštićenom biljnom sortom) može se zaključiti da je **oplemenjivač poslodavac** kada je biljna sorta otkrivena i razvijena tokom radnog odnosa.

2.6 Rezime zakona o intelektualnoj svojini

Zajedničko pravilo koje se odnosi na pravo na podnošenje odnosno pojavljivanje kao nosioca prava intelektualne svojine za prava stvorena tokom radnog odnosa propisuje da **poslodavac ima pravo da zaštiti pravo intelektualne svojine i da zatim ima vlasništvo nad njim**, dok zaposleni ima pravo na naknadu, sa pojedinim izuzecima i ograničenjima ovog pravila, u specifičnim slučajevima koji se odnose na neka prava intelektualne svojine. Međutim u situacijama kada **poslodavac ne želi da podnese ili ne podnese prijavu** za registraciju prava industrijske svojine, (autorsko pravo ne podleže formalnom postupku registracije), zaposleni ima pravo da podnese prijavu, radi zaštite u svoje ime.

U isto vreme, Zakoni generalno propisuju da pitanje odnosa između poslodavca i zaposlenog u pogledu prava svojine mogu biti uređeni **opštim aktom poslodavca ili ugovorom o radu**, i na taj način ovo pravilo postaje rastegljivo i primenjivo na različite situacije i različite poslodavce. Poslodavac i zaposleni su slobodni da zaključe ugovore koji će ova pitanja regulisati na različite načine, što znači da sloboda ugovaranja takođe postoji i u opštim propisima o intelektualnoj svojini.

Ovo opšte pravilo, tj. da poslodavac ima pravo da zaštiti pravo intelektualne svojine stvoreno tokom radnog odnosa, dok zaposleni ima pravo na naknadu je relevantno i ima implikacije u daljoj analizi u ovom Izveštaju za pronalaskeske i druga prava intelektualne svojine koja su stvorili zaposleni tokom radnog odnosa na univerzitetima, fakultetima i institutima koji su finansirani od strane Republike Srbije.

3. Strategije

3.1 Startegija za razvoj obrazovanja u Srbiji do 2020. godine⁸

(autor: Prof. Dr. Dragan Domazet)

3.1.1. Analiza strategije

Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. [STRAT] sadži dva poglavlja koja se odnose na treću misiju univerziteta:

- Istraživačka, inovaciona i preduzetnička komponenta
- Obrazovanje odraslih

Kako se tema obrazovanje odraslih razmatra u posebnom poglavlju ovog dokumenta, ond ona neće biti predmet razmatranja u ovom poglavlju.

U odeljku Strategije pod nazivom **Istraživačka, inovaciona i preduzetnička komponenta** je ova tema ukratko izložena, te se ovde taj odeljak citira u celosti.

Visoko obrazovanje bazirano na istraživanjima osnovni je preduslov za socijalni, ekonomski i kulturni napredak i razvoj društva. Da bi se ovo ostvarivalo treba učiniti sledeće:

1. *Povećati udeo visokoobrazovanih koji se bave istraživanjima i inovacijama u visokoškolskim ustanovama, institutima i preduzećima.*
2. *Promenom organizacionih struktura, načinom finansiranja i posticajnim merama za integracije osigurati da istraživanja i razvoj inovacija u odgovarajućoj meri uvek budu sastavni deo visokog obrazovanja.*
3. *Podržati primenjena istraživanja koja se oslanjaju na osnovna istraživanja usmerena prioritetima i koja pružaju osnov za nastanak inovacija. Podsticati integralne programe koji objedinjuju usmerena osnovna i primenjena istraživanja te razvoj inovacija i neophodne preduzetničke aktivnosti novih i postojećih privrednih društava.*
4. *Organizovanim istraživačkim radom na svim univerzitetima, bez obzira na veličinu i vlasničku strukturu, obuhvatiti znatno veći broj saradnika (nastavnika i asistenata). Strateškim merama za poboljšanje istraživačkog rada na univerzitetima obuhvatiti izvore i načine finansiranja, obavezno vlastito ulaganje u istraživanja srazmerno visini sopstvenih prihoda, međunarodnu saradnju, saradnju s privredom, uslove za napredovanje i izbor nastavnika i organizaciju istraživanja u okviru doktorskih studija.*
5. *Uspostaviti primenjena istraživanja na akademijama strukovnih studija kao jedan od oslonaca za njihovo formiranje i razvoj. Primenjena istraživanja na ovim akademijama sprovoditi u saradnji s privredom, preko budžetski su-finansiranih projekata u oblasti tehnološkog razvoja i u okviru podrške inovacionim projektima.*
6. *Sve visokoškolske ustanove treba da kroz nastavu ili projekte koje će studenti raditi, osposobljavaju studente za razvoj inovacija i preduzetništvo. Visokoškolske ustanove treba da osposobljavaju studente za samozapošljavanje i da stvaraju uslove za celoživotnu podršku njihovom obrazovanju, inovativnom pregalaštvu i preduzetništvu.*
7. *Podržati koncept „preduzetničkog univerziteta“ jer omogućava da takvi univerziteti budu nukleusi stvaranja nove industrije zasnovane na znanju.*
8. *Posebnim programom pomoći i podstaknuti VŠU da osnivaju poslovne inkubatore u kojima nastavnici i diplomirani studenti mogu da osnivaju firme radi komercijalizacije*

⁸ <http://erasmusplus.rs/wp-content/uploads/2015/03/Strategy-for-Education-Development-in-Serbia-2020.pdf>

svojih ideja i razvoja inovacija. Država će podsticati osnivanje fondova rizičnog kapitala zbog neophodne podrške preduzetničkim inicijativama u okviru VŠU, davati podsticajna nepovratna sredstva, plaćati bar deo neophodnih savetodavnih usluga i razvijate druge podsticaje, posebno one koji su provereni u praksi sličnih zemalja.

9. *Kako bi se privukle inostrane kompanije da otvaraju svoje istraživačko-razvojne centre u Srbiji, ili da sarađuju s VŠU i njihovim istraživačkim centrima, neophodan je poseban program podrške razvoju centara istraživačko-obrazovne- privredne izvrsnosti koji uključuju, prema dobroj praksi u svetu, ustanove visokog obrazovanja i to putem umrežavanja i drugih organizacionih oblika saradnje.*

Prve tri mere (1.,2. i 3.) imaju za cilj da podstaknu veće učešće primewenih istraživanja u istraživačkim projektima Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, a posebno ona koje mogu da dovedu da razvoja inovacija. Mera broj 4 ima za cilj da što veći broj mladih istraživača učestvuje u primenjenim istraživanjima koje vode ka razvoju inovacija. Po prvi put je predviđeno da i visoke strukovne škole mogu da učestvuju u inovacionim projektima (mera br. 5). Mera br. 6 podstiče visokoškolske ustanove da doprinose razvoju inovacione i preduzetničke kulture među studentima, uključivanjem predmeta i projekata koji mogu da doprinesu ostvarivanju tog cilja. Mera br. 7 jasno daje podršku razvoja "preduzetničkih" univerziteta, tj. onih u kojima je razvijen preduzetnički duke među studentima, nastavnicima, saradnicima, i u kojima postoje instrumenti za realizaciju preduzetničkih ideja kod njih. Te ideje, studenti, nastavnici i saradnici mogu najbolje da realizuju oreko novih firmi koje univerzitetski inkubatori treba da pruže svu neophodnu pomoć u njihovim naporima da komercijalizuju svoje ideje (mera 9). Posebno je značajna podrška formiranju i radu tzv. fondova rizičnog kapitala, koji investiraju u početnim fazama ova nova preduzeća koja rade razvoj inovativnih proizvoda, procesa ili usluga. Na kraju, u meri 9, predlaže se formiranje posebne podrške centara istraživačko-obrazovne-provredne izvrsnosti putem umrežavanja visokoškolskih ustanova sa drugim istraživačkim, ovrazovnim, a posebno značajno, sa privrednim organizacijama.

3.1.2. Analiza Akcionog plana za sprovođenje strategije⁹

Vlada Republike Srbije je usvojila Akcioni plan za sprovođenje Startegije

[APLAN] u kome su predvi]ene tri akcije za realizaciju Strategije u obrasti razvoja inovacija i preduzetništva, tj. u okviru 3. misije univerziteta. To su sledeće akcije:

VO-ZD26 Unapređenje saradnje sa poslodavcima i privredom

- *Instrumenti implementacije akcije:* Zakon o VO (mogućnost uključivanja poslodavaca u razvoj i uspostavljanje studijskih programa). Savet poslodavaca; Statuti VŠU.
- *Ishod – rezultat akcije:* Formirana tela na nivou VŠU- Savet poslodavaca. Reformisani studijski programi. Definisana pravila, oblici, mehanizmi i procedure razvoja saradnje.
- *Indikatori napredka:* Broj VŠU koji je formirao savet poslodavaca. Broj razvijenih ili reformisanih studijskih programa. Udeo studenata koji su se zaposlili (1, 2 ili 3 godine) nakon završetka studija u struci. Deo prihoda od ostvarene saradnje.

⁹ <http://erasmusplus.rs/important-for-project-contents/national-documents/?langkl=lat>

- *Početak rada:* 12.2013 *Završetak rada:* 01.2017
- *Odgovorni nosilac/ nosioci akcije:* MPNTR, NSVO, KAPK, VŠU, NIO

VO-ZD28 Jačanje inovativnog potencijala i povećanje inovativnih ishoda

- *Instrumenti implementacije akcije:* Zakon o VO, Zakon NID, AP Strategije naučnog i tehnološkog razvoja RS, Zakon o inovacionoj delatnosti, Mapa puta istraživačke infrastrukture, Strategija istraživanje za inovacije 2020, HORIZON 2020., Manifestacije kojim se promoviše nauka i inovativnost, Evaluacija istražičkog sistema
- *Ishod – rezultat akcije:* Doneta Strategija istraživanje za inovacije 2020., Formirani inovacioni centri, poslovni inkubatori, centri za razvoj i transfer tehnologija, Usvojena dugoročna politika za istraživanje i inovacije, HORIZON 2020, Ostvarena mobilnost istraživača između istraživačkog i inovativnog sistema, Unapređene inovativne veštine.
- *Indikatori napredka:* Implementirana Strategije naučnog i tehnološkog razvoja RS, Doneta i Strategija istraživanje za inovacije 2020, Broj inovativnih kompanija koje su formirali saradnici ili studenti VŠU, Broj i značaj uspešnih saradnji sa privredom na razvoju inovacija, Broj prijavljenih/prihvaćenih/ primenjenih patenata, Broj novih tehnoloških i rešenja, novih proizvoda;
- *Početak rada:* 12.2013 *Završetak rada:* 01.2020
- *Odgovorni nosilac/ nosioci akcije:* MPNTR, druga ministarstva, MPF, NSNTR, NSVO

VO-ZD29 Jačanje preduzetničke komponente visokog obrazovanja

- *Instrumenti implementacije akcije:* Zakon o VO, Dopunjeni i izmenjeni standarda za akreditaciju, Zakon o radu, Fond za podsticanje visoko tehnološkog preduzetništva, Strategija razvoja VŠU, Statuti VŠU
- *Ishod – rezultat akcije:* Uvedeni preduzetnički moduli ili sadržaji u studijske programe, izmenjeni standardi za akreditaciju studijskih programa, Fond za podsticanje visoko tehnološkog preduzetništva. Formirani poslovni inkubatori male kompanije itd.. Povećanje (samo) zapošljavanja, Povećanje interesa za studije koje vode bržem zaposlenju.
- *Indikatori napredka:* Udeo studijskih programa koji imaju modul ili sadržaje vezane za preduzetništvo, Broj kompanija koje su formirali saradnici ili studenti VŠU, Udeo studenata koji je ostvario samozapošljavanje u odnosu na broj studenata koji su se zaposlili (1,2, ili 3 godine) nakon završetka stud
- *Početak rada:* 12.2013 *Završetak rada:* 1.2020
- *Odgovorni nosilac/ nosioci akcije:* MPNTR, NSVO, KONUS, KASS, VŠU

3.1.3. Prikaz dosadašnjih aktivnosti u implementaciji strategije i akcionog plana sa fokusom na treću misiju

Detaljna razrada akcionih planova, prema raspoloživim saznanjima nije izvršena, ili nije nigde objavljena. Ovde se daje kratag pregled ostvarenja nekih od aktivnosti koje su obuhvaćeni akcionim planovima

VO-ZD26 Unapređenje saradnje sa poslodavcima i privredom: Zakon o visokom obrazovanju je u pripremi (mart 2016) i trenutno nije poznato da li će uvesti institut Saveta

poslodavaca, kao i način uticaja poslodavaca na formiranje studijskih programa. Nisu doneti novi zakoni o NID, o visokom obrazovanju, i o inovacionoj delatnosti. U skladu sa dosadašnjim zakonom otvoren je NT park «Beograd»,

VO-ZD28 Jačanje inovativnog potencijala i povećanje inovativnih ishoda: Doneta je Strategija istraživanja za razvoj inovacija do 2020 (mart 2016). Otvoreno je više inovacionih centara, inkubatora, centara za transfer tehnologija. Nije poznat broj novoformiranih preduzeća od strane studenata, ali nije primećen vidan porast, kao i porast saradnje VŠU sa privredom u cilju razvoja inovacija. Broj prijavljenih ili prihvaćenih patenata je i dalje vrlo nizak. Očekuje se usvajanje novih Zakona o inovacionoj delatnosti, kao i priprema i usvajanje novog Zakona o visokom obrazovanju i Zakona o NID, koje bi trebalo do stvaranja povoljnije zakonski okvir za razvoj inovacija.

VO-ZD29 Jačanje preduzetničke komponente visokog obrazovanja: Nisu vidno promenjeni uslovi za razvoj preduzetništva, jer još nije formiran Fond za podsticanje visokotehnološkog preduzetništva. Međutim, ova, 2016. Godina je prograšena "godinom preduzetništva" i Vlada Srbije odvojila 16.06 milijardi dinara za podršku preduzetništva. Od tih sredstava 4,4 milijardi su bespovratna sredstva, a 11,38 milijardi je namenovano kreditima i garancijama. "Godina preduzetništva" se zasniva na tri glavnastuba: unapređenje poslovnog okruženja, direktna podrška preduzetnicima i razvoj preduzetničkog duha. "Godina preduzetništva" je pokrenuta sa 33 programa pomoći. Detalji su dati na sajtu godinapreduzetnistva.rs. Kao primer, navodi se finansijska podrška za inovacione projekte u IKT: <http://godinapreduzetnistva.rs/Finansijskapodrska.aspx?id=44&idjezik=1>

Evropska komisija, kroz **Takmičenje za najbolju ideju u oblasti promocije preduzetništva** – European Enterprise Promotion Awards (EEPA), i ove godine nagrađuje najbolje, najoriginalnije i najkreativnije projekte/inicijative/programe na polju razvoja preduzetništva.

3.1.4. Preporuke za implementaciju preporučenih mera u Akcionom planu strategije za razvoj institucionalnog okvira treće misije

Planirane tri akcije za implementaciju Strategije razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020, a koje se odnose na treću misiju univerziteta, nisu akcije koje se brzo mogu da realizuju. Sadašnji akcioni plan sadrži više projekata implementacije od kojih neki se realizuju i više godina. Sadašnji akcioni plan sadrži samo popis akcija sa navedenim osnovnim elementima svake akcije. Da bi se one realizovale, moraju biti detaljnije razrađene, tj. neophotno je detaljno planirati svaku akciju. Za sada, nije poznato da je Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja izvršilo detaljno planiranje navedenih akcija, a što je neophotno da bi akcije bile realizovane. Ovde će se dati određene preporuke koje mogu biti od pomoći planerima navedenih akcija.

VO-ZD26 Unapređenje saradnje sa poslodavcima i privredom:

1. U Zakonu o VO treba predvideti obavezu VŠU da formiraju Savete poslodavaca, uz obavezu da ovi saveti daju saglasnost na kurikulume studijskih programa.
2. U Zakonu o VO predvideti obavezu VŠU da definišu pravila, oblike, mehanizme i procedure razvoja saradnje sa privredom.

VO-ZD28 Jačanje inovativnog potencijala i povećanje inovativnih ishoda

1. Povećati udeo visokoobrazovanih koji se bave istraživanjima i inovacijama u visokoškolskim ustanovama, institutima i preduzećima. Novi Zakon o NID treba da

poširi pravo na korišćenje sredstava za istraživanja i na preduzeća koja zadovolje određene uslove, tj. koje imaju odgovarajuće istraživače i uslove za realizaciju istraživanja.

2. Promenom organizacionih struktura, načinom finansiranja i podsticajnim merama za integracije osigurati da istraživanja i razvoj inovacija u odgovarajućoj meri uvek budu sastavni deo visokog obrazovanja. Zakon o NID treba da predvidi projekte koje bi realizovali studenti master i doktorskih studija, koje bi se realizovali u sradanji s preduzećima, a koji su usmereni ka razvoju inovacija.
3. Podržati primenjena istraživanja koja se oslanjaju na osnovna istraživanja usmerena na prioritetima i koja pružaju osnov za nastanak inovacija. Podsticati integralne programe koji objedinjuju usmerena osnovna i primenjena istraživanja te razvoj inovacija i neophodne preduzetničke aktivnosti novih i postojećih privrednih društava. Strukturu finansiranja istraživanja promeniti tako da osnovna istraživanja mogu da akoriste do 30% sredstava namenjenim istraživanjima. Van ovog okvira je moguće finansiranje osnovnih istraživanja, ali samo u okviru projekata koji integrišu osnovna, primenjena i razvojna istraživanja, a koja imaju za krajnji cilj – razvoj inovacija.
4. Organizovanim istraživačkim radom na svim univerzitetima, bez obzira na veličinu i vlasničku strukturu, obuhvatiti znatno veći broj saradnika (nastavnika i asistenata). Strateškim merama za poboljšanje istraživačkog rada na univerzitetima obuhvatiti izvore i načine finansiranja, obavezno vlastito ulaganje u istraživanja srazmerno visini sopstvenih prihoda, međunarodnu saradnju, saradnju s privredom, uslove za napredovanje i izbor nastavnika i organizaciju istraživanja u okviru doktorskih studija. Zakon o NID treba da obezbedi poseban program za podršku doktorantima, koji bi im obezbedio stipendiju, plaćenu školarinu i uslove za realizaciju istraživanja u okviru doktorske disertacije. Ovi "doktorski programi" obezbedili doktorantu i mentoru sve uslove za uspešan istraživački rad i to isključivo na fakultetu koji organizuje doktorske studije. U slučaju da se istraživanja i razvoj inovacija rade u saradnji sa preduzećem, treba predvideti mogućnost zajedničkog finansiranja tih projekata iz javnih izvora i od strane preduzeća (sufinansiranje).
5. Uspostaviti primenjena istraživanja na akademijama strukovnih studija kao jedan od oslonaca za njihovo formiranje i razvoj. Primenjena istraživanja na ovim akademijama sprovoditi u saradnji s privredom, preko budžetski su-finansiranih projekata u oblasti tehnološkog razvoja i u okviru podrške inovacionim projektima.
6. Sve visokoškolske ustanove treba da kroz nastavu ili projekte koje će studenti raditi, osposobljavaju studente za razvoj inovacija i preduzetništvo. Visokoškolske ustanove treba da osposobljavaju studente za samozapošljavanje i da stvaraju uslove za celoživotnu podršku njihovom obrazovanju, inovativnom preduzetništvu i preduzetništvu.

VO-ZD29 Jačanje preduzetničke komponente visokog obrazovanja:

1. *Podržati koncept „preduzetničkog univerziteta“* jer omogućava da takvi univerziteti budu nukleusi stvaranja nove industrije zasnovane na znanju. Posebnim programom pomoći i podstaci VŠU da osnivaju poslovne inkubatore u kojima nastavnici i diplomirani studenti mogu da osnivaju firme radi komercijalizacije svojih ideja i razvoja inovacija. Zakon o inovativnoj delatnosti i drugim programima, država treba da podstakne univerzitete da otvaraju poslovne inkubatore, inovacione centre, centre za

transfer znanja i tehnologija, tj. da posebnim programima finansijski podrži osnivanje i rad ovakvih centara. Takođe, treba podsticati VŠU da budu suosnivači inovativnih preduzeća, formiranih za tržišnu komercijalizaciju rezultata istraživanja VŠU.

2. Država će podsticati *osnivanje fondova rizičnog kapitala* i druge *specijalizovane finansijske institucije* (npr. tzv. akceleratora komercijalizacije novih ideja) u saradnji sa privatnim investitorima, zbog neophodne podrške preduzetničkim inicijativama u okviru VŠU. Na taj način treba obezbediti podsticajna nepovratna, a i povratna sredstva, plaćati bar deo neophodnih savetodavnih usluga i razvijati druge podsticaje, posebno one koji su provereni u praksi sličnih zemalja. Potrebno je zakonski definisati mogućnost obezbeđenja neophodnih investicionih sredstava i *sredstava za razvoj inovacija putem tzv. masovnog investiranja* (engl. crowd investment).
3. Kako bi se privukle inostrane kompanije da otvaraju svoje istraživačko-razvojne centre u Srbiji, ili da sarađuju s VŠU i njihovim istraživačkim centrima, neophodan je *poseban program podrške razvoju centara istraživačko-obrazovne-privredne izvrsnosti* koji uključuju, prema dobroj praksi u svetu, ustanove visokog obrazovanja i to putem umrežavanja i drugih organizacionih oblika saradnje. Na ovaj način, inostrane firme bi bile podsticane da deo svojih istraživanja i razvoja radu u Srbiji, što bi smanilo “odliv mozgova” iz Srbije, jer bi obeybedio “dotok poslodavaca” iz inostranstva zainteresovanih da uz niže troškove realizuju svije istraživačke i razvojne planove.

3.2 Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2016. do 2020. godine – „Istraživanja za inovacije“¹⁰

(Autori: Prof. Dr. Vesna Mandić, Prof. Dr. Vera Dondur)

3.2.1. Analiza strategije

U visoko konkurentnom društvu, razvoj nauke i istraživanja, i tranfer naučno-istraživačkih rezultata u nove proizvode, procese i usluge je jedan od glavnih preduslova za održivi razvoj ekonomije i društva uopšte. Sa ciljem da se definišu i uspostave mere za unapređenje izvrsnosti u nauci i da se ona usmeri na istraživanja za razvoj ekonomije i društva, usvojena je Strategija naučnog i tehničkog razvoja Republike Srbije za period od 2016. do 2020. godine – „Istraživanja za inovacije“.

Misija ove Strategije jeste stvaranje nacionalnog istraživačkog i inovacionog sistema integrisanog u Evropski istraživači prostor koji se oslanja na partnerstva u zemlji i inostranstvu i doprinosi ekonomskom, društvenom i kulturnom napretku zemlje kao i podizanju standarda i kvaliteta života građana.

Ono što ovu Strategiju izdvaja u odnosu na prethodno usvojene strategije jeste upravo njen fokus na istraživanja i inovacije u svrhu ekonomskog i društvenog razvoja Srbije.

Na osnovu opširne analize stanja u nauci, tehnološkom razvoju i na polju inovacija, kao i na osnovu rezultata ostvarenih implementacijom mera prethodno usvojenih strategija, došlo se do zaključka da u Srbiji postoji naučni i istraživački potencijal koji je doneo značajne rezultate u izvrsnosti naučnih istraživanja uprkos nepovoljnoj ekonomskoj situaciji u zemlji.

Međutim, uočeni su i nedostaci u nekim oblastima, kao što su nedovoljna finansijska podrška razvoju izvrsnosti u nauci, nepostojanje institucionalnih okvira za povezivanje nauke sa privredom, nedovoljno razvijena koordinacija između relevantnih institucija, nedostatak ljudskih resursa, i nedovoljna zastupljenost srpskih naučnika u međunarodnim projektima.

Kako je opšt cilj Strategije da se unapredi efikasnost i efektivnost naučnoistraživačkog sistema, podrži razvoj novih znanja i tehnologija, stvaranje kvalitetnog istraživačkog kadra za potrebe generisanja ekonomskog i društvenog razvoja, Strategija postavlja šest specifičnih ciljeva i predlaže set mera za njihovo postizanje:

1. Podsticanje izvrsnosti i relevantnosti naučnih istraživanja u Republici Srbiji
2. Jačanje povezanosti nauke, privrede i društva sa ciljem podsticanja inovacija
3. Uspostavljanje efikasnijeg sistema upravljanja naukom i inovacijama u Republici Srbiji
4. Osiguranje izvrsnosti i dostupnosti ljudskih resursa za nauku i privredu i društvene delatnosti
5. Unapređenje međunarodne saradnje u domenu nauke i inovacija
6. Povećanje ulaganja u istraživanje i razvoj unapređenjem putem javnog finansiranja i podsticanja ulaganja poslovnog sektora u istraživanje i razvoj.

¹⁰ http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/STRATEGIJA_NAUCNOG_I_TEHNICKOG_RAZVOJA_RS_2016-2020..pdf

3.2.2. Mera za ostvarenje specifičnih ciljeva Strategije

U daljem tekstu će biti istaknuti i ukratko opisani neki od predloženih instrumenata čijom implementacijom treba da se dostignu gore navedeni ciljevi (1, 2, 3 i 6) i to oni koji su relevantni za uspostavljanje institucionalnog okvira za razvoj treće misije na univerzitetima u Srbiji.

Uvođenje usmerenih osnovnih istraživanja (mera specifičnog cilja 1)

Strategijom se planira uvođenje usmerenih osnovnih istraživanja čiji rezultat treba da odgovori na izazove i potrebe društva koja će finansirati po principu *top-down* istraživanja po unapred definisanim temama koje će utvrditi telo koje će biti osnovano na nacionalnom nivou za potrebe praćenja naučnoistraživačkog i inovativnog razvoja Republike Srbije u konsultacijama sa relevantnim ministarstvima. Finansiraće se partnerski koordinirani projekti za kojima su iskazali potrebu dva ili više ministarstva. Na taj način će se optimalno koristiti budžetska sredstva koja su do sada bila podeljena u više ministarstava.

Unapređenje tehničko-tehnoloških istraživanja (mera specifičnog cilja 1)

Kao jedna od mera za postizanje izvrsnosti i relevantnosti naučnih istraživanja u Srbiji, potrebno je da se u oblasti tehničko-tehnoloških nauka napravi pomak u smislu razvoja novih i unapređenja postojećih tehnologija, proizvoda i usluga. Kako bi se to postiglo, neophodno je uvesti zajedničke istraživačke projekte sa privredom, za potrebe rešavanja konkretnih problema u okviru tematskih oblasti za unapred definisane krajnje korisnike. Ovakva mera je od izuzetne važnosti, jer je neposredna saradnja sa privredom u toku istraživanja ključna za brzi razvoj proizvoda, podizanje nivoa tehnološke spremnosti (TRL) i skraćenje perioda komercijalizacije.

Razvoj naučne infrastrukture (mera specifičnog cilja 1)

Za podizanje izvrsnosti u nauci neophodno je obezbediti kvalitetnu opremu i infrastrukturu, od koje zavise i kvalitet naučnoistraživačkog rada i inovativni razvoj, a koja će biti dostupna srednjim i malim preduzećima, naročito novoosnovanim preduzećima koja učestvuju u programu podrške za inovacije. Efikasno i racionalno korišćenje neutrošenih sredstava iz kredita (EIB, CEB) kao i obezbeđenje budžetskih sredstava i donacija omogućiće investicije u istraživačku infrastrukturu na transparentan način za izbegavanje fragmentacije i dupliranja.

Promovisanje nauke i inovacija (mera specifičnog cilja 1)

Posebna pažnja u okviru mera strategije za podsticanje izvrsnosti i relevantnosti naučnih istraživanja posvećena je promociji nauke, istraživanja i inovacija. Unapređenje izvrsnosti u nauci podrazumeva i uspostavljanje dijaloga i bolje komunikacije istraživačkog sektora sa

privredom, ministrartstvima, masovnim medijima, učenicima, studentima i nastavnicima, i ostalim akterima ključnim za razvoj nauke.

Kao jedna od mera, predlaže se osnivanje regionalnih centara za promociju nauke, kao mesta na kojima će učenici, studenti ali i građani uopšte imati priliku da se upoznaju sa naukom i tehnologijom, inovativnim metodologijama, i slično.

Isto tako, predlaže se unapređenje Takmičenja za najbolju tehnološku inovaciju, kroz definisanje jasnih i preciznih merila za izbor i vrednovanje inovacija, ali i kroz prateće aktivnosti kao što je takmičenje za studente („Student inovator“) i učenike („Đak inovator“).

Podsticanje primene rezultata naučnoistraživačkog rada (mera specifičnog cilja 2)

Kako nastanak i razvoj tehnoloških inovacija u velikoj meri zavisi od povezanosti naučnoistraživačkog sektora sa privredom, u Strategiji je predložen čitav niz mera za uspostavljanje i unapređenje ovih veza, koje će dovesti do stvaranja nove intelektualne svojine, a samim tim i novih proizvoda, procesa u usluga.

U tom pogledu neophodno je uvesti mere za podsticanje primene rezultata dobijenih u naučnoistraživačkom radu. Jedna od tih mera odnosi se na finansijsku podršku za realizaciju rezultata, posebno onih sa visokim nivoom tehnološke spremnosti za primenu u privredi.

Dalji razvoj Projekta podrške inovacijama (mera specifičnog cilja 2)

Saradnja između dva sektora imaće podršku i kroz rad Fonda za inovacionu delatnost, čiji je osnovni cilj da podrži inovativne delatnosti, kako finansijski tako i u savetodavnom smislu, nastale iz partnerstva naučnoistraživačkih institucija i preduzeća. Biće obezbeđena i podrška daljem razvoju Projekta podrške inovacijama u Republici Srbiji, koji se pokazao uspešnim instrumentom za podršku stvaranju nove intelektualne svojine i komercijalizaciji novih tehnologija, proizvoda i usluga. Ovi programi posebno omogućuju istraživačima i istraživačkim organizacijama da se aktivno uključe u inovacioni proces i uspostave saradnju sa stranim institucijama i kranjim korisnicima tehnologija, proizvoda i usluga.

Uspostavljanje zajedničkih inovacionih projekata privatnog sektora i naučno-istraživačkih organizacija (mera specifičnog cilja 2)

Veoma je značajno uključiti istraživačko-razvojni potencijal u preduzeća, naročito kroz podršku tehnološkim i razvojnim projektima privatnih preduzeća i naučnoistraživačkih institucija. U tom smislu će se uspostaviti mehanizam koji će kroz podsticaje unaprediti i ojačati projektnu saradnju ova dva sektora, kako bi se stvorili novi tržišno orijentisani proizvodi, procesi i usluge. Pored toga, ovakav vid podrške podrazumeva i mehanizme finansijske podrške komercijalnim projektima i ranom razvoju tehnologije koja još nije spremna za tržište.

Unapređenje transfera znanja i tehnologija (mera specifičnog cilja 2)

Kako bi se još više unapredila i ojačala saradnja između dva sektora koji su ključni za tehnološki razvoj i razvoj inovacija, naučnoistraživački sektor i privreda, u okviru Fonda za

inovacionu delatnost će se uspostaviti centralizovana kancelarija za transfer tehnologija. Ova kancelarija će raditi na povezivanju naučnoistraživačkih organizacija i univerzitetskih kancelarija za transfer tehnologija sa kupcima i investitorima iz privatnog sektora, čime će se otvoriti nove mogućnosti za ostvarivanje prihoda putem licenciranja i proširivanje obima usluga za privatni sektor. Takođe će biti obezbeđena i finansijska podrška za one istraživačke projekte sa visokim potencijalom za komercijalizaciju.

U drugoj godini primene Strategije, planira se i realizacija Programa za dokazivanje koncepta sa ciljem da se podigne nivo tehnološke spremnosti i da se razvijene tehnologije što više približe tržištu i olakša njihova komercijalizacija. Vodič za dokazivanje koncepta će biti razvijen na državnim univerzitetima u Srbiji (u okviru IF4TM projekta), koji će se pilotirati na izabranim istraživačkim grupama. Ovakvi pilot projekti podrazumevaće i procenu vrednosti intelektualne svojine kao i izradu strategije za komercijalizaciju.

Podsticanje osnivanja kompanija baziranih na naučno-istraživačkom radu (mera specifičnog cilja 2)

Kao korak dalje u podršci razvoju inovacija i komercijalizaciji naučnoistraživačkih rezultata, Strategija planira uspostavljanje mehanizama za podršku osnivanju i razvoju „spin-off“ preduzeća. Potrebno je zakonski urediti ovakav oblik podrške transferu tehnologija, naročito imajući u vidu njihov efekat na zadržavanje mladih istraživača, otvaranje novih radnih mesta kao i povraćaj investicija uloženi u istraživanje.

Osnivanje istraživačko-razvojnih klastera i mreža konkurentnosti (mera specifičnog cilja 2)

Pored „spin-off“ kompanija, Strategija planira i mere podrške osnivanju i razvoju naučnotehnoloških parkova i istraživačko-razvojnih klastera. Ovakav vid podrške omogućiće intenzivniji transfer tehnologija, koordinisana istraživanja, umrežavanje institucija i kadra, kao i otvaranje novih radnih mesta. Imajući u vidu da srpskoj privredi dominiraju mala i srednja preduzeća koja imaju ograničene istraživačke resurse i inovativni kapacitet kroz formiranje klastera konkurentnosti omogućiće se saradnja sa naučnoistraživačkim organizacijama u lancu stvaranja vrednosti unutar i između pojedinih sektora kao i razvoj inovacija više i visoke dodate vrednosti.

Unapređenje zakonodavnog okvira (mera specifičnog cilja 3)

U cilju uspešne implementacije planiranih mera i mehanizama za podršku razvoju izvrsnosti u nauci i razvoju inovacijama, potrebno je uspostaviti i efikasan sistem za njihovo upravljanje. Imajući to u vidu, Strategijom se predviđa unapređenje zakonodavnog okvira, tako što bi se formiralo telo na nacionalnom nivou koje bi pratilo naučnoistraživački i inovativni razvoj, prepoznalo razvojne probleme u privredi i društvu i predlagalo mere za podsticanje primene naučnoistraživačkih rezultata, definisalo strateške prioritete, itd.

Zadaci, način rada, sastav i imenovanje članova ovog tela biće uređeni zakonom.

Uspostavljanje strateškog upravljanja u naučnoistraživačkim organizacijama (mera specifičnog cilja 3)

Pored uspostavljanja sistema upravljanja na nivou republike, potrebno je uvesti i efikasnije sisteme upravljanja na nivou naučnoistraživačkih organizacija. To podrazumeva uključivanje inovacija u osnovne delatnosti ovih organizacija, pa je stoga u planu izrada individualnih programa razvoja koji će biti u skladu sa preporukama datim u Strategiji i koji će uključiti i mehanizme za praćenje uspešnosti njegove primene (indikatori uspešnosti).

Povećanje ulaganja u istraživanje i razvoj iz javnih izvora (mera specifičnog cilja 6)

Kako bi se ostvario napredak u naučnoistraživačkoj i inovativnoj delatnosti, potrebno je povećati ulaganja koja potiču iz javnog sektora. Analiza budžetskih sredstava Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja koja su uložena u razvoj nauke i istraživanje pokazala je da ta sredstva ne samo da nisu bila dovoljna, već nisu bila ni efikasno usmeravana. Strategija predlaže usmeravanje ovakvih investicija u istraživače, istraživačke projekte i nabavku opreme, dok će se sredstva za izgradnju novih objekata finansirati u znatno manjem obimu nego do sada. Takođe je potrebno povećati ulaganje u materijalna sredstva za istraživanje, kao preduslov za postizanje kvalitetnih i primenjivih rezultata.

Druga ministarstva će budžetska sredstva za istraživanje i razvoj opredeliti za projekte usmerenih osnovnih istraživanja koje će realizovati, dok će javna preduzeća i državne institucije usmeriti ulaganja u istraživanje i razvoj direktno ili u zajedničke projekte sa univerzitetima i institutima.

Povećanje ulaganja poslovnog sektora u istraživanje i razvoj (mera specifičnog cilja 6)

Pored budžetskih sredstava iz javnog sektora, potrebno je povećati i ulaganja poslovnog sektora u istraživanje i razvoj, posebno uvođenjem sistema olakšica kao što su poreske i carinske olakšice, specifične kreditne linije za finansiranje razvoja, itd, po ugledu na EU praksu.

Ulaganje u istraživanje i razvoj iz drugih nacionalnih i međunarodnih izvora (mera specifičnog cilja 6)

Pored ova dva izvora finansiranja, a po ugledu na uspešnu praksu u Evropi, biće ustanovljen i pravni okvir za osnivanje Fondova rizičnog kapitala, kao uspešnog modela donorskog ulaganja u istraživanje i razvoj. Osim toga, biće osigurana i određena sredstva za pripremu međunarodnih istraživačkih projekata, kako bi se podstaklo veće učešće naučnoistraživačkog i privrednog sektora u ovakvoj vrsti projekata.

3.2.3. Smernice za sprovođenje strategije

Iako nova Strategija predviđa jasno definisane mere za podršku razvoju izvrsnosti u nauci i relevantnosti nauke i istraživanja, za njenu praktičnu implementaciju neophodno je obezbediti bezuslovnu saradnju između ministarstava i drugih relevantnih institucija, kao i saradnju između javnog i privatnog sektora.

Pored konzencusa državnih organa i naučnoistraživačkih i drugih institucija, potrebno je obezbediti i sredstva za finansijsku podršku razvoju istraživanja i inovacija, kao i uspostaviti bolju koordinaciju na nacionalnom, regionalnom i evropskom nivou.

3.2.4 Akcioni plan za sprovođenje Strategije

Ministarstvo će u roku od šest meseci od datuma donošenja strategije doneti Akcioni plan na kojem će raditi članovi Radne grupe koju će formirati Ministarstvo.

Akcioni plan treba da obuhvati aktivnosti za sve predložene mere u okviru šest specifičnih ciljeva sa rokovima, indikatorima napretka, očekivanim rezultatima i uticajima, kao i organizacijama nadležnim za sprovođenje svake od aktivnosti.

3.3 Strategija razvoja obrazovanja odraslih u Republici Srbiji¹¹

(Autor: Olga Deretic)

3.3.1. Analiza strategije

Misija

Omogućavanje odraslima pravo na *učenje i obrazovanje tokom čitavog života (koncept doživotnog obrazovanja)*.

Funkcije

- Da odgovori na potrebe tržišta rada i pojedinaca za novim znanjima i veštinama
- Da unapredi mogućnosti zapošljavanja
- Da omogući profesionalnu mobilnost i fleksibilnost
- Da poveća vrednost ljudskog kapitala
- Da doprinese smanjenju siromaštva

Sadašnje stanje obrazovanja odraslih

Obuhvat – mali procenat odraslih (3% prema podacima EUROSTAT-a za 2008) učestvuje u obrazovanju, problem naročito sa najsiromašnijim i pripadnicima osetljivih grupa, nedostupnost obrazovanja odraslima u seoskim sredinama

Kvalitet – nepostojanje sistema kontrole, evaluacije i unapređenja sistema obrazovanja odraslih; nepostojanje kriterijuma za procenu kvaliteta; nedostatak opreme; postojeći planovi i programi nisu modifikovani za potrebe obrazovanja odraslih; problem nastavnog osoblja; nepostojanje metodologije za monitoring i evaluaciju

Relevantnost – postojeći sistem ne obezbeđuje odgovarajuće znanje i veštine usklađene sa potrebama pojedinaca i tržišta rada

Efikasnost – neravnomerno raspodeljeno obrazovanje tokom života, najviše do 25. godine, nije prepoznat značaj celoživotnog obrazovanja

Priznavanje prethodnog učenja – nepostojanje zakonskog okvira za priznavanje prethodnog učenja

Karijerno vođenje i savetovanje odraslih – delimično razvijen otvaranje centara za informisanje i profesionalno savetovanje za korisnike NSZ i centri za savetovanje i razvoj karijere pri visokoškolskim ustanovama

Nalazi SWOT analize:

¹¹ <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Strategija-razvoja-OO-Sl.gl.-1-07.pdf>

- Unutrašnje snage – nizak procenat populacije koja rano napušta obrazovanje
- Unutrašnje slabosti – nerazvijenost neformalnog i nefleksibilnost formalnog obrazovanja
- Mogućnosti – prepoznat značaj koncepta doživotnog učenja i obrazovanja odraslih
- Pretnje – nedostatak finansijskih sredstava, otpori reformama i reorganizacijama postojećih obrazovnih ustanova, nepostojanje sistema za priznavanje kompetencija stečenih neformalnim obrazovanjem i informalnim učenjem

Strategija razvoja obrazovanja odraslih

Podrazumeva obrazovanje dostupno svima na svim nivoima i u svim oblicima, a posebno vezano za visoko školstvo:

- a) Onima koji su napustili formalno obrazovanje
- b) Onima koji su izašli iz formalnog obrazovanja a žele da nastave obrazovanje
- c) Nezaposlenima radi povećanja mogućnosti zapošljavanja
- d) Odraslima radi sticanja kompetencija definisanih evropskim okvirom kvalifikacija za celoživotno obrazovanje

Ciljevi obrazovanja odraslih

- da odgovori na potrebe tržišta rada
- da bude korektiv redovnog sistema obrazovanja
- da bude fleksibilan i inovativan da bi semogao prilagođavati zahtevima novih tehnologija i održivog razvoja

Vizija razvoja obrazovanja odraslih do 2020. godine

Obuhvat – da najmanje 7% odrasle populacije svih kategorija bude uključeno u obrazovanje odraslih

Kvalitet – primenjen sistem akreditacije institucija i programa; međunarodna saradnja u oblasti monitoringa i evaluacije kvaliteta sistema

Relevantnost – da doprinese unapređenju znanja i veština radno sposobnog stanovništva i time ekonomskom razvoju

Efikasnost – unapređenje parametara kvaliteta ishoda obrazovanja i racionalna upotreba resursa

Priznavanje prethodnog učenja – razvijen sistem priznavanja prethodnog učenja kojim se prepoznaju i certifikuju kompetencije i kvalifikacije tako stečene

Karijerno vođenje i savetovanje odraslih – razvijen i primenjen sistem za karijerno vođenje i savetovanje

Strategija dostizanja vizije

Obuhvat – obrazovanje dostupno svakome na svim nivoima; stvaranje široke mreže pružaoca usluga obrazovanja odraslih; do 2013. uvesti part-time studije i kratke studije na visokoškolskim ustanovama u obimu 30 ESPB i profesionalni master, razviti programe učenja na daljinu, osnovati univerzitete za treće doba

Kvalitet – definisati standarde kvaliteta, procedure primene standarda i njihovo usavršavanje; razviti sistem za praćenje kvaliteta, definisati standarde za programe obrazovanja, obezbediti kvalitet programa, intenzivirati međunarodnu saradnju u oblasti monitoringa i evaluacije; do 2014. razviti sistem akreditacije, osnovati nezavisnu instituciju za definisanje i uvođenje sistema kvaliteta, akreditaciju i certifikaciju, doneti Zakon o obrazovanju odraslih

Relevantnost – praćenje i istraživanje tržišta rada, usaglašavanje programa sa potrebama tržišta rada, uvođenje preduzetničkih sadržaja u programe; sistem za praćenje tržišta rada, modularizacija programa, unaprediti politiku preduzetničkog obrazovanja; ostvariti praćenje i istraživanje tržišta rada, podsticati partnerstvo

Efikasnost – obezbediti svrsishodno korišćenje kapaciteta i model održivog sistema finansiranja; usvojiti standarde za proveru kvaliteta, razvijati usluge savetovanja i karijernog vođenja, definisati sistem finansiranja; definisati kvalifikacije, programe i obuke, napraviti jedinstven registar svih institucija koje se bave formalnim i neformalnim obrazovanjem odraslih, uvesti usluge savetovanja i karijernog vođenja u centrima za učenje, obezbediti sredstva iz budžeta za osetljive grupe, uvesti poreske olakšice za poslodavce koji ulažu u obrazovanje zaposlenih, uvesti finansijske podsticaje za pojedince koji koriste usluge obrazovanja odraslih

Priznavanje prethodnog učenja – razvijti jedinstven sistem priznavanja prethodnog učenja radi prepoznavanja, priznavanja i certifikovanja stako stečenih kompetencija i kvalifikacija; definisati Nacionalni okvir kvalifikacija i Nacionalni okvir stručnih kvalifikacija, usvojiti ECVET sistem za davanje kredita za prethodno učenje, uvesti sistem univerzitetskog celoživotnog učenja u vidu kratkih kurseva, obuke, učenja na daljinu, elektronskog učenja i uvođenje ESPB sistema za njih i sistema cerifikovanja kompetencija, učešće u zajedničkim međunaropdnim programima radi upoznavanja sa primerima dobre prakse; usvojiti Nacionalni okvir kvalifikacija i Nacionalni okvir stručnih kvalifikacija, promeniti Zakon o visokom obrazovanju tako što će se njime obuhvatiti oblici celoživotnog učenja (obuke kursevi do 30 ESPB), profesionalni master i master za potrebe poslodavaca, razviti model priznavanja prethodnog učenja, akreditovati institucije

Karijerno vođenje i savetovanje odraslih – razviti i primeniti sistem za karijerno vođenje i savetovanje zasnovanom na ispravnom sagledavanju mogućnosti i donošenju ispravnih odluka; pružanje informacija i pomoći u razumevanju i tumačenju informacija, savetovanje o sticanju veština; osnivanje centara za karijerno vođenje i savetovanje odraslih, stvaranje jedinstvene baze podataka zainteresovanih pojedinaca sa obrazovanje

Potrebne promene u okruženju

1. Sačiniti institucionalni okvir
2. Razviti partnersvo na lokalnom, regionalnom i internacionalnom nivou između pružaoca i korisnika usluga radi definisanja potreba za obrazovanjem

3. Osnovati Nacionalni i lokalne savete za razvoj ljudskih resursa
4. Saradnja sa međunarodnim organizacijama radi pristupa fondovima za finansiranje celoživotnog učenja
5. Definisati izvore finansiranja (privatni sektor, pojedinci, fiskalna politika, međunarodni projekti)
6. Menjati medijski odnos prema obrazovanju odraslih

Postojeći pružaoci usluga u oblasti obrazovanja odraslih

- Centri za profesionalni razvoj zaposlenih
- Narodni, radnički i otvoreni univerzitet
- Privredna komora Srbije
- Agencije za regionalni, privredni i ekonomski razvoj i preduzetništvo
- Profesionalna udruženja i asocijacije
- Organizacije civilnog društva
- Privatne obrazovne ustanove
- Fondacije i humanitarne organizacije
- Muzeji
- Biblioteke
- Čitaonice
- Pozorišta
- Bioskopi
- Galerije
- Naučne i stručne institucije
- Kazneno-popravne institucije
- Institucije za društvenu brigu o starima
- NVO
- Nacionalna služba za zapošljavanje, kao najistaknutija sa najvećim obimom delatnosti

Finansiranje obrazovanja odraslih

Trenutno ne postoji model finansiranja. Uvesti kombinovani način finansiranja, javno i individualno (budžet + pojedinac) kod obrazovanja gde se ostvaruje obostrana korist, uvođenje poreskih podsticaja i olakšica za poslodavce koji ulažu obrazovanje zaposlenih, kao i za pojedince zainteresovane za nastavak obrazovanja

3.3.2. Analiza Akcionog plana za sprovođenje Strategije razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine - Obrazovanje odraslih¹²

Zadatak Akcionog plana

Konkretizovati akcije, razraditi načine njihovog sprovođenja, odrediti rokove i glavne nocioce i izvršioce, instrumente za praćenje i indikatore napretka, procedure izveštavanja i procene efekata predviđenih mera.

¹²http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Akcioni_plan.pdf

Praćenje realizacije sprovođenja Akcionog plana

Predviđeno je da to radi *posebna radna grupa pri Ministarstvu prosvete, nauke i tehnološkog razvoja* koju će imenovati ministar, a napredak će se pratiti preko *posebne elektronske baze* Ministarstva. Predviđeno je da se o napretku podnosi *godišnji izveštaj*.

Predviđene akcije koje se tiču obrazovanja odraslih relevantnih za treću misiju univerziteta – celoživotno učenje

- Uspostavljanje mreže javno priznatih organizatora aktivnosti (JPOA) obrazovanja odraslih
- Razvijanje programa obrazovanja i stručne obuke odraslih na radnom mestu (workplace learning)
- Uvođenje kratkih kurseva obuke radi sticanja potrebnih znanja i veština sa ESPB
- Uvođenje sistema vrednovanja kvaliteta insitucija za formalno i neformalno obrazovanje odraslih na svim nivoima
- Uvođenje elektronskog učenja u obrazovanje odraslih
- Osnivanje univerziteta za treće doba

Za sve akcije Akcioni plan je predvideo instrumente implementacije, ishode-rezultate, indikatore napretka, početak, završetak i nosioce.

Finansiranje

- Alokacija finansijskih sredstava u skladu sa mogućnostima budžeta (republičkog, pokrajinskog, jedinice lokalne zajednice)
- Primeniti novi model finansiranja visokog obrazovanja uz pravo na subvencionisane kredite za studiranje
- Predlog novih mera poreskih podsticanja za pravna i fizička lica
- Usmeravanje sredstava iz privatnih izvora I međunarodnih projekata u ovaj vid obrazovanja I formiranje javnog i privatnog partnerstva
- Stvaranje finansijske podrške za medijsku akciju za olakšanje implementacije

Za finansiranje je Akcioni plan takođe predvideo instrumente implementacije, ishode-rezultate, indikatore napretka, početak, završetak i nosioce.

3.3.3. Prikaz dosadašnjih aktivnosti u implementaciji strategije i akcionog plana sa fokusom na treću misiju

Realizovane aktivnosti

- Donet je Zakon o obrazovanju odraslih 2013. (Sl.glasnik RS br. 55/2013) koji predviđa nadležnosti Saveta za stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih u čl. 12, Deo II, kao i obrazovanje Saveta za obrazovanje odraslih na lokalnom nivou (čl. 16, Deo II), ali ne predviđa da univerziteta mogu organizovati i realizovati aktivnosti obrazovanja, čl. 16, Deo III, (osim otvorenog univerziteta i univerziteta za treće doba, narodni i radnički). <http://www.overa.rs/zakon-o-obrazovanju-odraslih.html>

- Donet je Zakon o izmenama i dopunama Zakona o visokom obrazovanju (Sl.glasnik RS br. 76/2005, 100/2007 – autentično tumačenje, 97/2008, 44/2010, 93/2012, 89/2013, 89/2013, 99/2014, 45/2015 – autentično tumačenje i 68/2015) u čl. 48 predviđa se da univerzitet, odnosno akademija strukovnih studija, između ostalog ima nadležnosti u oblasti obrazovanja tokom čitavog života, u čl. 96 se predviđa da visokoškolska ustanova može realizovati programe obrazovanja tokom čitavog života. http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_visokom_obrazovanju.html
- Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (Sl.glasnik RS br. 72/09, 52/11, 55/13, 35/2015 – autentično tumačenje i 68/2015) u čl. 18 predviđa osnivanje Centra za stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih kao i njegove nadležnosti u čl. 20 u okviru Zavoda za unapređenje obrazovanja i vaspitanja, ali takođe ne spominje univerzitete kao učesnike u organizovanju i sprovođenju obrazovanja odraslih. Takođe u čl. 15 predviđa osnivanje Saveta za stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih, kao i njegove nadležnosti (čl. 15). http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_osnovama_sistema_obrazovanja_i_vaspitanja.html
- Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja predviđa obrazovanje odraslih, ali u osnovnim i srednjim školama i javno priznatim organizatorima aktivnosti obrazovanja odraslih (JPOA), ali se ni tu ne spominju univerzitete. <http://www.mpn.gov.rs/obrazovanje-odraslih/?lng=lat>
- Imenovani su novi članovi Saveta za stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih 2012. <http://www.slglasnik.info/sr/92-26-09-2012/18792-reenje-o-razreenju-i-imenovanju-lanova-saveta-za-struno-obrazovanje-i-obrazovanje-odraslih.html>
- Od 2012. počelo osnivanje lokalnih saveta za zapošljavanje na osnovu projekta "Priprema institucija tržišta rada Republike Srbije za Evropsku strategiju zapošljavanja" Ministarstva za rad, zapošljavanje i boračka i socijalna pitanja.

3.3.4. Preporuke za implementaciju preporučenih mera u Akcionom planu strategije za razvoj institucionalnog okvira treće misije

S obzirom na činjenicu da Akcioni plan daje detaljan plan koji obuhvata instrumente implementacije, ishode-rezultate, indikatore napretka i nosioce akcija (kao i rokove), jedino što bi se moglo preporučiti jeste da se utiče na nosioce akcija i partnere da se sve mere sprovedu, a prvenstveno na Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja da oformi radnu grupu koja će pratiti sprovođenje Akcionog plana i napraviti predviđenu elektronsku bazu.

Takođe bi preko medija trebalo bliže upoznati javnost sa pojmom celoživotnog obrazovanja, koristima od njega, pružiocima usluga celoživotnog obrazovanja i primerima dobre prakse.

Posebno je važno razviti model učešća socijalnih partnera (poslodavaca, sindikata, privrednih komora, vlade, lokalnih zajednica) u definisanju kurikuluma.

3.4 Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća, preduzetništva i konkurentnosti za period od 2015. do 2020. godine¹³

(Autor: Dr Jelena Filipović)

3.4.1. Analiza strategije

Strategija za podršku razvoja malih i srednjih preduzeća, preduzetništva i konkurentnosti za period od 2015. do 2020. godine (u daljem tekstu: Strategija) utvrđuje okvir, ciljeve, prioritete i mere za unapređenje razvoja mikro, malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u narednom srednjoročnom periodu. Predmet ove strategije odnosi se na unapređenje uslova za razvoj i konkurentnost mikro, malih i srednjih privrednih društava i preduzetnika (u daljem tekstu: MSPP).

Okvir mera za unapređenje MSPP i konkurentnosti prikazan je kroz šest stubova:

- 1) Unapređenje poslovnog okruženja;
- 2) Unapređenje pristupa izvorima finansiranja;
- 3) Kontinuirani razvoj ljudskih resursa;
- 4) Jačanje održivosti i konkurentnosti MSPP;
- 5) Unapređenje pristupa novim tržištima i
- 6) Razvoj i promocija preduzetničkog duha i podsticanje preduzetništva žena, mladih i socijalnog preduzetništva.

U kontekstu treće misije univerziteta, najvažniji aspekti Strategije odnose se na unapređenja u oblasti ljudskih resursa; kao i na povećanje inovativnosti MSPP. Indirektno se i mere podsticanja preduzetničkog pristupa kod svih grupa, sa posebnim akcentom na mlade, odnose na predmetnu oblast, međutim, pregledom konkretnih aktivnosti izloženih u Akcionom planu, primećuje se da one ne uzimaju u obzir obrazovne institucije u praktičnom smislu.

Strategija na detaljan i sveobuhvatan način iznosi probleme sa kojima se susreću MSPP pri poslovanju u domaćoj privredi, kao i u saradnji sa Naučno-obrazovnim institucijama (u daljem tekstu: NIO). Identifikovani problemi, prevashodno su vezani za:

- neadekvatna sredstva za razvoj inovativnih proizvoda/usluga/tehnologija/procesa;
- nepostojanje zakonskih okvira koji bi regulisali saradnju privrede i NIO; ili njihova prevelika disperzija u zakonskoj regulativi;
- problem percepcije različitih partnera u postupku transfera tehnologije i nepoznavanje ekspertize i rada svakog od njih;
- koordinacija MSPP i NIO;
- nedovoljna preduzetnička znanja, za koje nove učesnike na tržištu rada visokoškolske ustanove ne pripremaju;
- neusklađenost formalnog obrazovnog sistema sa potrebama tržišta rada;

¹³ <http://www.privreda.gov.rs/wp-content/uploads/2015/06/Strategija-mala-i-srednja-preduzeca.pdf>

- neadekvatna i nedovoljna finansijska struktura, itd.

U rešavanje spomenutih problema uključen je veliki broj agenata, iz svih oblasti i svih nivoa relevantnih za privredno delovanje. To su:

- a) Donosioci politika: Ministarstvo privrede, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Ministarstvo omladine i sporta i Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja.
- b) Agencije za podršku privrednom sektoru: Razvojna agencija Srbije (RAS) (koja je nastavila praksu Nacionalne agencije za regionalni razvoj (NARR) i Agencije za strana ulaganja i promociju izvoza Republike Srbije (SIEPA)), Nacionalna služba za zapošljavanje, itd.
- c) NIO: Visokoškolske ustanove i naučni parkovi.
- d) Finansijeri: Fond za inovacionu delatnost, programi: Horizont 2020, IPA, Erasmus plus, i sl; budžet Republike Srbije, itd.
- e) Ostali stejkholderi: poslovni inkubatori, poslovna udruženja, Privredna komora Srbije, Centar za promociju nauke, civilni sektor, itd.

Tekuća godina (2016.) proglašena je „Godinom preduzetništva“ i predstavlja veliki paket različitih programa države čiji je cilj da se ojačaju preduzetničke snage, pomogne preduzetnicima koji počinju posao ili su ga, do određenog nivoa, već razvili i pruži finansijski i nefinansijski oslonac za dugoročni razvoj preduzetničkog duha. Tokom godine biće paralelno sprovedeni vrlo konkretni paketi pomoći privatnom sektoru zasnovanom na preduzetničkom pristupu, ali i vođena strateška akcija pokretanja talasa najšireg društvenog napora za inaugurisanje principa preduzetništva kao načina mišljenja u ekonomiji, obrazovanju, kulturi, državnim politikama i svim najznačajnijim društvenim procesima. Uloga NIO predviđena je u sprovođenju edukacija (formalnih i neformalnih), podizanju inovativnosti MSPP kroz zajednički rad, ali i u kreiranju i implementaciji različitih programa za direktnu podršku privrednom sektoru, kao npr., organizovanje takmičenja za najbolju studentsku preduzetničku ideju, osnivanje startupa pri fakultetima, širenju preduzetničkog duha kroz obrazovne programe u okviru prvog ciklusa studija, itd.

Pregled Strategije (relevantni izvodi)

STUB 3: Kontinuirani razvoj ljudskih resursa

Jedan od glavnih preduslova za razvoj konkurentne i jake privrede je radna snaga koja je dovoljno stručna, sposobna i vešta da odgovori na izazove i promene u okruženju. U Strategiji se navodi da posebnu pažnju treba posvetiti razvoju osam ključnih kompetencija (znanja, veština i stavova), koje je prepoznala EU, a koje obuhvataju: sposobnost komunikacije na maternjem i stranom jeziku, digitalnu pismenost, analitičke veštine, znanje kako se uči, društvene i građanske veštine, osećaj za inicijativu i preduzetništvo i kulturnu osvešćenost.

Upravo nedostatak primenljivih ključnih znanja predstavlja jedan od osnovnih razloga visoke stopa nezaposlenosti među mladima. Prema najnovijem izveštaju Svetskog ekonomskog foruma, Republika Srbija je rangirana veoma nisko po kvalitetu obrazovnog sistema (106. od 144 mesta) i dostupnosti trening usluga (106. od 144 mesta).

Između ostalih, EU je prepoznala smisao za inicijativu i preduzetništvo kao jednu od osam vitalnih kompetencija za doživotno učenje. Ova ključna kompetencija odnosi se na razvoj sposobnosti da se ideja pretvori u delo i podrazumeva razvoj stavova (inovativnost, preuzimanje rizika, kreativnost), znanja (planiranje i upravljanje preduzećem) i veština (komunikacija, sposobnost za rad u timu itd.).

Uvođenjem obrazovanja za preduzetništvo u obrazovni sistem zemlje povećava se broj mladih koji se tokom života odlučuju da pokrenu svoje poslovanje ali se, istovremeno, kod svih polaznika razvijaju osobine korisne za buduće poslodavce i njih same, koje povećavaju njihovu konkurentnost. Obrazovanje za preduzetništvo nije integrisano u sistem formalnog obrazovanja u Srbiji ni na jednom nivou. Međutim, na pojedinim fakultetima, pokrenuti su projekti studentskog preduzetništva, često uz podršku donatora, a očekuje se njihova dalja popularizacija i brojnost u budućnosti.

STUB 4: Jačanje održivosti i konkurentnosti MSPP

Konkurentnost svake zemlje je određena produktivnošću preduzeća koja u njoj posluju, te je povećanje produktivnosti i unapređenje kvaliteta proizvoda i usluga ultimativni cilj za jačanje održivosti domaće privrede. Za razvoj MSPP od velikog je značaja i razvoj poslovne infrastrukture i to: poslovnih inkubatora, industrijskih parkova/zona i tehnoloških parkova.

Parkovi i poslovni inkubatori predstavljaju važan stub politike regionalnog razvoja Srbije. Zakon o inovacionoj delatnosti („Službeni glasnik RS”, br. 110/05, 18/10 i 55/13) prepoznaje poslovno-tehnološke inkubatore i naučno- tehnološke parkove kao organizacije za pružanje infrastrukturne podrške inovacionoj delatnosti, pa se kao takvi mogu upisati u Registar subjekata inovacione delatnosti koji vodi Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja.

Strategijom naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2010. do 2015. godine („Službeni glasnik RS”, broj 13/10), predviđene su investicije u infrastrukturu Republike Srbije u domenu nauke i tehnologije, pa je za te potrebe Republika Srbija obezbedila zajam Evropske investicione banke iz koga je finansirano nekoliko projekata, a među najvažnijim i osnivanje četiri naučno-tehnološka parka (Beograd, Niš, Novi Sad i Kragujevac).

Privredu Republike Srbije i dalje odlikuje nizak stepen inovativnosti. Prema rezultatima istraživanja EU pod nazivom Rang lista inovativne unije (Innovation Union Scoreboard) za 2014. godinu, Republika Srbija se svrstava u drugu grupu zemalja koje predstavljaju umerene inovatore, ali sa trendom rasta, sa inovacionim učinkom koji je ispod proseka EU. MSPP u Republici Srbiji ne prepoznaju dovoljno značaj inovacija za unapređenje poslovanja i nedovoljno ulažu u njih. Tek svako sedmo preduzeće sprovodi inovativne aktivnosti, a svako četrnaesto ostvaruje inovativnu saradnju sa drugim privrednim subjektima ili institucijama.

U prethodnom periodu započeta je realizacija različitih mera usmerenih na povezivanje nauke i privrede, poput aktivnosti na reorganizaciji naučno-tehnoloških instituta, osnivanja centara za transfer tehnologija i mreže tehnoloških brokera. Osnivanjem i početkom rada Fonda za inovacionu delatnost značajno je unapređena podrška visokotehnološkim mladim privrednim društvima. Nastavljena je i realizacija programa za sprovođenje zajedničkih inovativnih projekata privrede i predstavnika naučno-istraživačkih organizacija, kao i takmičenja i drugih aktivnosti koje promovišu inovacije. Podršku jačanju inovacionog sistema i promociji inovacija u prethodnom periodu pružili su i projekti finansirani

iz sredstava IPA i drugih donatora, a kroz učešće Republike Srbije u programima EU u ovoj oblasti stvorene su veće mogućnosti za finansiranje inovativnih aktivnosti. Međutim, jedna od najvećih slabosti na polju razvoja inovativnosti ostaju slabe veze između naučno-istraživačkih institucija i MSPP. MSPP na naučno-istraživačke institucije ne gledaju kao na potencijalne partnere, dok istraživači u MSPP ne prepoznaju svoju ciljnu grupu i smatraju da u privredi ne postoji značajna tražnja za novim tehnološkim rešenjima.

STUB 6: Razvoj i promocija preduzetničkog duha i podsticanje preduzetništva žena, mladih i socijalnog preduzetništva

Mladi imaju nepovoljan položaj na tržištu rada, koji odlikuje niska stopa aktivnosti, a stopa nezaposlenosti mladih je daleko viša od prosečne stope nezaposlenosti radno aktivnog stanovništva. Većina mladih je dugoročno nezaposlena, a veoma je visok i priliv na tržište rada mladih koji prvi put traže zaposlenje. Veliki broj mladih uključen je u neformalno tržište rada, a samo 11% opredeljuju se za samozapošljavanje. Međutim, moglo bi se zaključiti da su mladi zainteresovani za razvijanje sopstvenog poslovanja, s obzirom da je veliki broj pohađao obuke za preduzetnike u organizaciji NARR.

Pored nedostatka profesionalnog iskustva i stručne prakse, koje može da bude otežavajuća okolnost prilikom donošenja odluke za otpočinjanje poslovanja, mladi se suočavaju i sa problemom nerazvijenih preduzetničkih veština, što je rezultat nepostojanja adekvatnih obrazovnih programa u srednjim školama i na univerzitetima, koji bi podsticali razvijanje preduzetništva kod mladih. Uz unapređenje stanja u sistemu obrazovanja i veću podršku, preduzetništvo mladih moglo bi značajnije da se razvije i ublaži problem visoke stope nezaposlenosti kod mladih i omogući iskorišćenje inovacionog potencijala koji mladi poseduju.

3.4.2. Analiza Akcionog plana za sprovođenje strategije¹⁴

Akcionim planom utvrđuju se aktivnosti, sa rokovima, organima i organizacijama nadležnim za sprovođenje aktivnosti, potrebnim finansijskim sredstvima i pokazateljima za praćenje sprovođenja mera ove strategije; koji se definišu na godišnjem nivou. Aktuelni Akcioni plan odnosi se na sprovođenje Strategije za 2015. godinu sa projekcijom za 2016. godinu.

Većina aktivnosti predviđena je da se realizuje tokom 2016. godine, dok se samo manji deo odnosi na 2015. godinu (prim. aut. Strategija je donesena u martu 2015. godine, tj. na kraju prvog kvartala). Većina planiranih zadataka za prethodnu godinu do sada nije ostavarena; ili isto nije komunicirano putem zvaničnih medija institucija koje su bile zadužene za njihovu realizaciju. Pretpostavka je da će to odložiti ostvarivanje i ostalih zadataka koji su trebali da uslede za njima.

Akциони plan detaljno navodi skup aktivnosti za svaku od mera, u okviru određenih dimenzija i stubova Strategije. Poseban akcenat stavljen je izgradnju inovacionih kapaciteta MSPP, usklađivanje obrazovnih programa sa potrebama tržišta rada i obučavanje za konkurisanje za sredstva kod EU fondova. Pored toga, predlažu se mere za podsticanje bolje koordinacije između MSPP i NIO, kao i pospešivanje promocije saradnje i transfera tehnologije.

¹⁴ <http://www.privreda.gov.rs/wp-content/uploads/2015/06/Akcioni-plan-mala-i-srednja-preduzeca.pdf>

Prikaz dimenzija, mera, aktivnosti i indikatora iz Akcionog plana (relevantni izvodi)

3.1 Dimenzija: Unapređenje kvaliteta radne snage

M2 - Usklađivanje formalnog obrazovnog sistema sa potrebama tržišta rada

A1: Predlog usklađivanja mreže stručnih škola i ponude obrazovnih programa (profila) i studijskih programa sa potrebama privrede

- *Pripremljena metodologija za usklađivanje mreže stručnih škola i ponude obrazovnih programa (profila) i studijskih programa sa potrebama privrede*

A2: Razvoj i implementacija različitih modela praktične nastave kako bi se obezbedila bolja pripremljenost pojedinca prema zahtevima tržišta rada

- *Pripremljen predlog metodološkog i zakonodavnog okvira za implementaciju modela kooperativnog obrazovanja u zanatskom obrazovanju*

A3: Unapređenje sistema uključivanja poslodavaca u proces programiranja, razvoja i realizacije programa srednjeg stručnog i visokog obrazovanja

- *Uključeno bar 10% predstavnika poslodavaca u rad: sektorskih veća, ispitnih komisija i u realizaciju praktične nastave i studentske prakse*
- *Razvijen sistem akreditacije i sertifikacije poslodavaca kod kojih se realizuje praktična nastava i studentska praksa*
- *Doneta zakonska i podzakonska regulativa za finansijske stimulacije poslodavaca u čijim se privrednim društvima sprovodi praktična nastava*

A4: Usklađivanje upisne politike za visokoškolske studije sa prioritetima u privredi i reformisanje sistema finansiranja visokog obrazovanja u skladu sa sprovođenjem ovakve politike

- *Utvrđene kvote za upis na fakultete u skladu sa prioritetima u privredi*
- *Uvođenje redovnog praćenja pokazatelja kao što je stepen zapošljavanja u godini nakon diplomiranja i dr.*

M3 - Razvoj sistema neformalnog obrazovanja za unapređenje znanja i veština

A1: Razvoj sistema akreditacije kratkih obuka

- *Uspostavljen funkcionalni sistem akreditacije kratkih obuka, u skladu sa Zakonom o obrazovanju odraslih („Službeni glasnik”, broj 55/13)*
- *Broj akreditovanih standardizovanih programa kratkih obuka (pet programa obuka)*
- *Broj akreditovanih obrazovnih ustanova (pet ustanova)*

A2: Nastavak realizacije programa kratkih obuka namenjenih tržištu rada i obuka na zahtev poslodavca

- *Broj i vrsta sprovedenih obuka (oko 55 kratkih obuka namenjenih tržištu rada i obuka na zahtev poslodavca)*
- *Broj lica uključenih u obuke (minimum 1500 polaznika)*

A4: Uspostavljanje sistema za priznavanje neformalnog učenja i iskustvenog znanja

- *Pripremljen predlog akta kojim se reguliše neformalno učenje i iskustveno znanje, u skladu sa propisom koji reguliše obrazovanje odraslih*

3.2 Dimenzija: Podrška razvoju obrazovanja za preduzetništvo

M1 - Uvođenje preduzetničkog obrazovanja u sve nivoe obrazovnog sistema Republike Srbije

A1: Uvođenje preduzetništva kao posebnog nastavnog sadržaja na fakultete, pre svega, tehničke fakultete

- *Broj studijskih programa na tehničkim fakultetima u okviru kojih se izučava nastavni predmet preduzetništvo*

M2 - Obrazovanje i obuka nastavnika za preduzetništvo

A2: Uvođenje sadržaja u vezi sa preduzetničkim obrazovanjem na fakultete koji obrazuju nastavnički kadar

- *Identifikovani fakulteti i visoke strukovne škole zainteresovani za predlog uvođenja preduzetničkog obrazovanja u svoje studijske programe*
- *Akreditovani studijski programi u okviru kojih se izučava preduzetništvo (najmanje tri)*

4.2 Dimenzija: Optimizacija i unapređenje stepena iskorišćenosti postojeće i izgradnja nove poslovne infrastrukture

M2 - Razvoj poslovne infrastrukture namenjene inovativnim MSPP

A1: Uspostaviti pravni okvir kojim bi se uredilo osnivanje, pravni status i upravljanje tehnološkim parkovima

- *Ustanovljen pravni okvir za osnivanje i upravljanje tehnološkim parkovima*

A2: Stavljanje u funkciju postojećih naučno - tehnoloških parkova i razvoj usluga

- *Pripremljeni poslovni modeli rada naučno - tehnoloških parkova, koji obuhvataju i poslovnu inkubaciju (Beograd, Niš, Novi Sad i Kragujevac)*
- *Postavljen menadžment i pokrenut prijem stanara u sva četiri naučno - tehnološka parka)*

A3: Promotivne aktivnosti na jačanju svesti kod mladih, potencijalnih preduzetnika o mogućnostima i koristima koje mogu da ostvare kroz tehnološke inkubatore

- *Sprovedene kampanje i promotivni događaji na fakultetima (minimum dva promotivna događaja u toku godine)*

A4: Razvijanje novih usluga, jačanje i unapređenje kapaciteta menadžmenta naučno - tehnoloških parkova i tehnoloških inkubatora

- *Realizovane obuke menadžmenta naučno - tehnoloških parkova i tehnoloških inkubatora (tri-pet realizovanih obuka u toku godine)*

M3 - Razvoj poslovne infrastrukture za potrebe regionalnog i lokalnog ekonomskog razvoja

A1: Na osnovu analize stanja i mogućnosti za razvoj poslovnih inkubatora, pripremiti predlog „mape puta” za dalji razvoj poslovne inkubacije u Srbiji i započeti njeno sprovođenje

- *Pripremljen predlog „mape puta” za dalji razvoj poslovne inkubacije u Srbiji*
- *Završena prva faza aktivnosti iz „mape puta” koja se odnosi na informisanje i promovisanje koncepta poslovne inkubacije*

A2: Realizovati program direktne finansijske podrške postojećim biznis inkubatorima radi pokrivanja operativnih troškova rada

- *Podržano minimum pet biznis inkubatora*

A3: Analizirati regionalnu razvijenost Republike Srbije i utvrditi potencijalne lokacije za uspostavljanje industrijskih parkova/zona, kao i efekte i svrsishodnost postojećih industrijskih parkova/zona

- *Izrađena analiza i utvrđene potencijalne lokacije za uspostavljanje industrijskih parkova/zona (uz eventualno smanjenje sadašnjeg broja lokacija sa ciljem efikasnije podrške izgradnji infrastrukture na osnovu raspoloživih sredstava)*
- *Izrađena analiza efekata i svrsishodnosti postojećih parkova/zona (uz davanje preporuka za dalji razvoj)*

A4: Priprema projekata i usmeravanje ulaganja ka opremanju postojećih i budućih industrijskih parkova/zona energetskom, komunalnom i saobraćajnom infrastrukturom

- *Pripremljeni predlozi projekata prema metodologiji koja odgovara predviđenim izvorima finansiranja (IPA fondovi)*
- *Izvršena ulaganja u infrastrukturno opremanje industrijskih parkova/zona*

A5: Jačanje sposobnosti i kapaciteta uprave postojećih inkubatora (obuke, razmena iskustava i sl)

- *Realizacija obuka, studijskih poseta, stručnih usavršavanja i sl. (minimum jedna studijska poseta, dva stručna usavršavanja i pet specijalizovanih obuka po inkubatoru)*

4.3 Dimenzija: Jačanje inovativnosti u MSPP

M1 - Unapređenje funkcionalnosti nacionalnog inovacionog sistema

A1: Reorganizacija mreže naučno - istraživačkih organizacija (u daljem tekstu: NIO) sa fokusom na potrebe i zahteve privrede

- *Tri reorganizovane NIO*

A2: Analiza potreba i zahteva privrede za uslugama naučno - istraživačkih organizacija

- *Izveštaj o sprovedenoj analizi potreba prioriternih industrijskih sektora za uslugama NIO*

A3: Definisane usluga koje svaka od NIO može pružiti privrednim društvima i postavljanje na internet prezentaciju organizacije, uz prilagođavanje tako da stranica ima veću preglednost

- *Javno dostupne i objedinjene informacije o ponudi usluga NIO privredi*
- *Broj ažuriranih internet prezentacija*
- *Broj poseta preduzeća internet prezentacijama NIO (povećanje broja novih usluga za privredu od 20% u prvih šest mesecinakonazhuriranja oveinternet prezentacije)*

A4: Sufinansiranja zajedničkih projekata NIO i privrednih društava/industrije

- *Broj zajedničkih projekata*
- *Broj novih proizvoda/tehnologija/usluga/procesa (povećanje od 10% u odnosu na broj zajedničkih projekata u prethodnoj godini)*

A7: Omogućiti „doktorate u preduzećima” (industrial PhDs)

- *Stvoren pravni okvir i mehanizmi za „doktorate u preduzećima”*
- *Razviti svest preduzeća o koristima od doktoranata u preduzećima*

A9: Ojačati kapacitete centara za transfer tehnologija

- *Pripremljen plan za dalji razvoj centara za transfer tehnologije i unapređenje njihovih usluga*
- *Broj pruženih usluga (minimum dva zaključena ugovora godišnje)*

M2 - Unaprediti podršku za visokoinovativna MSPP, eko-inovacije, unapređenje energetske efikasnosti i efikasnog korišćenja resursa

A1: Podržati osnivanje novih privrednih društava na osnovu istraživanja na univerzitetu („spin-off”)

- *Podržano osnivanje minimum pet novih „spin-off” preduzeća kroz Program ranog razvoja i podršku tehnoloških inkubatora*

A3: Pružiti stručnu pomoć preduzećima za pripremu predloga projekata za eko-inovacije u okviru programa EU Horizon 2020

- *Broj podržanih preduzeća (minimum tri godišnje)*
- *Broj dobijenih projekata (minimum jedan godišnje)*

M3 - Pružiti podršku za bolju absorpciju i korišćenje sredstava iz programa EU-Horizon 2020 za istraživanje, razvoj i inovacije

A1: Organizovati info dane za MSPP i NIO sa ciljem promocije javnih poziva u okviru Horizon 2020

- *Minimum jedan informativni dan po regionu po objavljivanju javnih poziva*
- *Utvrđiti minimum jedan primer dobre prakse godišnje i promovisati ga na svim događajima i u medijima*

A2: Organizovati obuke MSPP za pisanje predloga projekata iz programa Horizon 2020 za program MSP instrument

- *Broj održanih obuka (minimum jedna obuka po regionu u toku godine)*
- *Broj podnetih predloga projekata (minimum tri podneta predloga u toku godine)*
- *Broj dobijenih projekata (minimum jedan godišnje)*

M4 - Jačati svest MSPP o značaju inovativnosti za njihovu konkurentnost

A1: Promovisati primere dobre prakse inovativnih MSPP, saradnju NIO i MSPP na konkretnim projektima, kao i MSPP koja koriste usluge kreativne industrije

- *Broj održanih radionica (tri-pet radionica godišnje)*
- *Broj brošura sa primerima dobre prakse (jedna brošura godišnje)*

3.4.3. Prikaz dosadašnjih aktivnosti u implementaciji strategije i akcionog plana sa fokusom na treću misiju

Strategija od 2008 do 2013. godine (u daljem tekstu: Strategija 08-13) bazirala se na pet stubova koji su obuhvatali: promociju preduzetništva i osnivanje novih preduzeća, razvoj ljudskih resursa za konkurentan sektor MSPP, obezbeđivanje više izvora finansiranja za mala i srednja preduzeća, podsticanje konkurentnosti ovog sektora, kao i stvaranje boljeg pravnog, institucionalnog i poslovnog okruženja za MSPP u Republici Srbiji. Za treću misiju univerziteta, od posebnog značaja su rezultati ostvareni u domenu razvoja ljudskih resursa i stepena razvoja konkurentskih prednosti MSPP – stubovi 2 i 4.

Iako je prema navodima Strategije, dosta aktivnosti ostvareno koje se odnose na uključivanje preduzetničkog obrazovanja u obrazovni sistem, vidljivo je da su ti naponi bili usmereni ka srednješkolskom obrazovanju, dok se manje pažnje posvetilo visokom školstvu. Npr., svake godine povećavan je broj oglednih profila u srednjim školama koji sadrže predmet preduzetništvo, a koji su prešli u redovan školski sistem (47 profila u školskoj 2013/2014. godini) i obuke nastavnog kadra (sprovođenje akreditovanih programa obuke). Ovaj nedostatak pokušano je da se prevaziđe kroz novu Strategiju, koja u svom fokusu ima podjednako srednje i visoko obrazovanje, kao što se može videti iz prethodne analize ove Strategije.

Četvrti stub Strategije 08-13 nosi naziv „Konkurentne prednosti MSPP na izvoznim tržištima” i obuhvatao je sledeće oblasti: podrška inovacijama, standardi i kontrola kvaliteta, podrška klasterima i podrška izvozu. Od planiranih aktivnosti u okviru Operativnog plana, oko 70% aktivnosti je obuhvaćeno i sprovedeno kroz godišnje akcione planove. U okviru oblasti podrške inovacijama, unapređena je podrška za finansiranje inovacionih projekata MSPP. Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja podsticalo je inovativne projekte kroz program podrške inovacione delatnosti (iz budžeta je opredeljeno u 2013. godini 150 miliona dinara).

Osnovan je i Fond za inovacionu delatnost, koji je kroz Projekat podrške inovacijama u Srbiji, koji se finansira iz Nacionalnog programa instrumenta za pretprijetnu pomoć EU (IPA) za 2011. godinu, uspostavio dva nova programa podrške. U okviru Programa ranog razvoja, podržan je 21 projekat u 2013. godini u iznosu od 723.753,91 evra, a kroz Program sufinansiranja inovacija, deset projekata u iznosu od 640.421,67 evra. Nastavljene su i aktivnosti promocije inovativnosti kroz događaje koje su organizovali PKS, Fond za inovacionu delatnost, NARR i dr. Sa ciljem podrške inovacijama, u okviru akcionih planova, predviđane su i sprovedene aktivnosti na podsticanju učešća MSPP u međunarodnim inovacionim, istraživačkim i poslovnim programima/mrežama, kao što su: Okvirni program za konkurentnost i inovativnost (CIP), EU program „Eureka” i Sedmi okvirni program (FP7).

Primetno je da su se sve dosadašnje aktivnosti za povećanje inovativnog potencijala MSPP zasnivale na obezbeđivanju kapitala i podrške u finansiranju, dok je izgradnja odnosa i razmena kompetencija i resursa između MSPP i NIO u tom domenu izostala. Analiza Strategije za novi period pokazuje da će upravo poboljšanje saradnje između ova dva sektora biti u fokusu narednih pet godina, radi unapređenja inovativnosti privrednika.

3.4.4. Preporuke za implementaciju preporučenih mera u Akcionom planu strategije za razvoj institucionalnog okvira treće misije

Visoke stope nezaposlenosti u prethodnom periodu, između ostalog, generisane su usled neusaglašenosti potreba privrede i kvalifikacija radne snage obrazovanih na visokoškolskim ustanovama. Kako bi se ovaj jaz u budućnosti premostio, neophodno je usaglasiti studijske programe i upisne politike sa potrebama tržišta. Pored toga, potrebno je u nastavne procese uključiti i praktičan rad, koji bi se realizovao u realnim uslovima – tj., na budućem radnom mestu. Na ovaj način, doveli bi se u vezu poslodavci i budući zaposleni i omogućila razmena znanja, sagledavanje potreba konkretne kompanije i olakšala tranzicija iz faze studiranja u fazu rada.

Preduzetništvo kao predmet i povezane poslovne discipline (marketing, menadžment, organizacija, itd.) treba uvesti u studijske programe prvog ciklusa na većini fakulteta. Na taj način bi se mladi podstakli da sami kreiraju svoja radna mesta – kroz osnivanje start up-ova; preuzimaju tržišni rizik i razvijaju inovativnost. Univerziteti kroz rad svojih centara za celoživotno učenje i karijerno vođenje treba da potpomognu ovaj proces, osmišljavanjem i izvođenjem neformalnih obuka u domenu preduzetništva, koji bi bili usmereni kako na studente i njihove diplomce, tako i na menadžere, zaposlene, preduzetnike i ostale tržišne učesnike.

Posebnu pažnju trebalo bi obratiti na uvođenje sadržaja u vezi sa preduzetničkim obrazovanjem na fakultete koji obrazuju nastavnički kadar. Nastavnici imaju ključnu ulogu u razvoju preduzetničkog duha kod mladih, ali je potrebno unapređenje njihovih kompetencija u ovoj oblasti kako bi taj cilj bio uspešno ostvaren.

Imajući u vidu da se u Izveštaju o globalnoj konkurentnosti Svetskog ekonomskog foruma za 2015. godinu Srbija našla na 69. mestu kada je reč o kvalitetu NIO, dok je rangirana tek na 125. mestu po pitanju ulaganja privatnog sektora u istraživanje i razvoj, jasno je da je neophodno jačanje, ili čak uspostavljanje, odnosa između ova dva sektora. Uspostavljanje odnosa može se organizovati kroz obezbeđivanje fondova za saradnju MSPP i NIO; kroz zajednički rad u strukovnim udruženjima; kao i kroz rad naučnih parkova i poslovnih inkubatora pri univerzitetima. Na ovaj način podstiče se razvoj inovativnosti MSPP, te transfer znanja i tehnologije iz akademskih u privredne okvire, kao i komercijalizacija rezultata naučnih istraživanja.

Potrebno je da univerzitetska zajednica osmisli i sprovede prilagođene programe u MSPP koje bi se odnosile na podizanje kapaciteta u domenu netehnoloških inovacija, kao što su: korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija, marketing, organizacija, veštine uspešnih poslovnih komunikacija, itd. Na kraju, neophodno je obučiti i osnažiti MSPP da učestvuju u projektnim programima EU, kao što su: Horizont 2020, Erasmus plus, IPA, itd. i na taj način obezbede sredstva za finansiranje inovativnih postupaka i procesa.

4. Nacionalne preporuke

4.1 Nacionalne preporuke za upravljanje intelektualnom svojinom na univerzitetima i institutima u Srbiji

(Autor: Prof. Dr. Vesna Mandić)

Članovi Stručnog tima za reformu visokog obrazovanja u Republici Srbiji (HERE), koje je imenovalo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije je pokrenulo u septembru 2015. godine akciju za razvoj nacionalnih preporuka za upravljanje intelektualnom svojinom na univerzitetima i institutima u Republici Srbiji, a koje bi se bazirale na preporukama Evropske komisije i Kodeksa ponašanja u aktivnostima transfera znanja¹⁵.

U publikaciji je dat pregled seta mera i akcija, primera dobre prakse, uzornih modela pravnih dokumenata i obrazaca, u okviru osamnaest preporuka za efikasno upravljanje intelektualnom svojinom, posebno u okviru javno finansiranih istraživanja, bilo da su ona nacionalno finansirana ili u okviru međunarodnih programa, i to:

1. Razvoj posebne politike zaštite intelektualne svojine kao dela dugoročnih strategija i uspostavljanje iste kao misije javnih istraživačkih organizacija;
2. Obezbediti jasna pravila za zaposlene i studente u pogledu upravljanja intelektualnom svojinom;
3. Unapređenje identifikovanja, komercijalnog iskorišćavanja i, gde je neophodno, zaštite intelektualne svojine;
4. Obezbediti podsticaje za svo relevantno osoblje u primeni politike zaštite intelektualne svojine;
5. Stvaranje koherentnih portfolija za zaštitu intelektualne svojine u specifičnim tehnološkim oblastima, koji omogućavaju upravljanje njihovom eksploatacijom;
6. Podizanje svesti i sticanje osnovnih znanja o intelektualnoj svojini i transferu znanja kroz obuke namenjene studentima i istraživačima;
7. Razviti politike i strategiju za publikovanje i širu diseminaciju istraživačkih i razvojnih rezultata;
8. Razmotriti moguće mehanizame i potencijalne partnere za privredno iskorišćavanje istraživačkih rezultata, kao i izbor najpogodnijih za unapređenje procesa transfera znanja;
9. Iako proaktivne politike zaštite intelektualne svojine i transfera znanja mogu stvoriti dodatni prihod, to se ne sme smatrati primarnim ciljem istraživanja i njihovog korišćenja;
10. Obezbediti profesionalne usluge u transferu znanja (pravne, finansijske, komercijalne, zaštita intelektualne svojine);
11. Razviti i objaviti politiku licenciranja u cilju usklađivanja različite prakse i obezbeđivanja pravičnosti;
12. Razviti i objaviti politiku osnivanja spin-of kompanija, ohrabrujući zaposlene u javnim istraživačkim organizacijama (PRO) da učestvuju u njihovom kreiranju;

¹⁵ *Commission Recommendation on the management of intellectual property in knowledge transfer activities and Code of Practice for universities and other public research organisations, C(2008)1329*

13. Utvrditi jasne principe u vezi sa podelom finansijskog profita ostvarenog od prihoda od transfera znanja između javnih istraživačkih organizacija i inovatora;
14. Praćenje aktivnosti i dostignuća zaštite intelektualne svojine i transfera znanja i njihovo redovno objavljivanje;
15. Pravila koja regulišu kolaborativna i uslužna istraživanja bi trebalo da budu usklađena sa misijom svih ugovornih strana (javnih NIO i partnera iz privrede);
16. Obezbediti jasne principe raspodele vlasništva nad intelektualnom svojinom kod istraživačkih projekata kolaborativnog i ugovornog tipa;
17. Preporuka za raspodelu vlasništva nad intelektualnom svojinom kod istraživačkih projekata kolaborativnog tipa;
18. Utvrditi pristupna prava između strana u projektu što je moguće ranije, idealno pre početka projekta.

Za potpuno razumevanje pojma „transfer znanja“ koji se koristi u publikaciji navedeno je osam modova TT koji su najviše zastupljeni na EU univerzitetima:

1. R&D saradnja, ugovoreni istraživački projekti sa privredom, tehnološke usluge
2. Komercijalizacija R&D rezultata kroz patentiranje i licenciranje
3. Preduzetništvo na univerzitetu (spin-offs, start-ups)
4. Mobilnost studenata, razvoj karijere
5. Studentski projekti sa privredom
6. Mobilnost akademaca ka privredi
7. Uključenje predstavnika preduzeća u razvoj nastavnih programa
8. Celoživotno učenje, obuke, kursevi.

Jedan od uslova za efektivan proces prenosa znanja i tehnologija (Knowledge and Technology Transfer – KTT), komercijalnog iskorišćavanja istraživačkih rezultata i njihove transformacije u inovacije je odgovorno upravljanje intelektualnom svojinom koja se generiše na univerzitetima i PRO u okviru javno finansiranih istraživanja.

Publikacija i date preporuke su namenjene svima onima koji učestvuju u kreiranju strategija razvoja visokog obrazovanja i istraživačkog prostora u Srbiji, donosiocima odluka na nacionalnom i institucionalnom nivou, predstavnicima Ministarstava, Konusa, Nacionalnih saveta, Rektorata univerziteta i uprava ostalih VŠU i instituta u Srbiji. Kako sprovođenje politika i strategija, pratećih akcionih planova, uključuje i ostale ključne aktere, u ovom slučaju vodeće istraživače i zaposlene u posebnim organizacionim jedinicama/centrima koje se bave transferom znanja i tehnologija, pravnim aspektima zaštite intelektualne svojine, ugovornim aspektima saradnje itd, ova publikacija i date preporuke su namenjene i ovim ciljnim grupama.